

12485

281

Elin Pelin

Jän

Bibijän

P R Á C A

E D Í C I A

M L Á D E Ž

ELIN PELIN · JÁN BIBIJÁN

ELIN PELIN

He

Ján Bibián

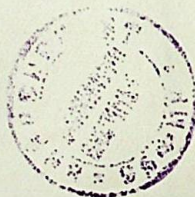
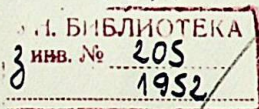
PRÁCA

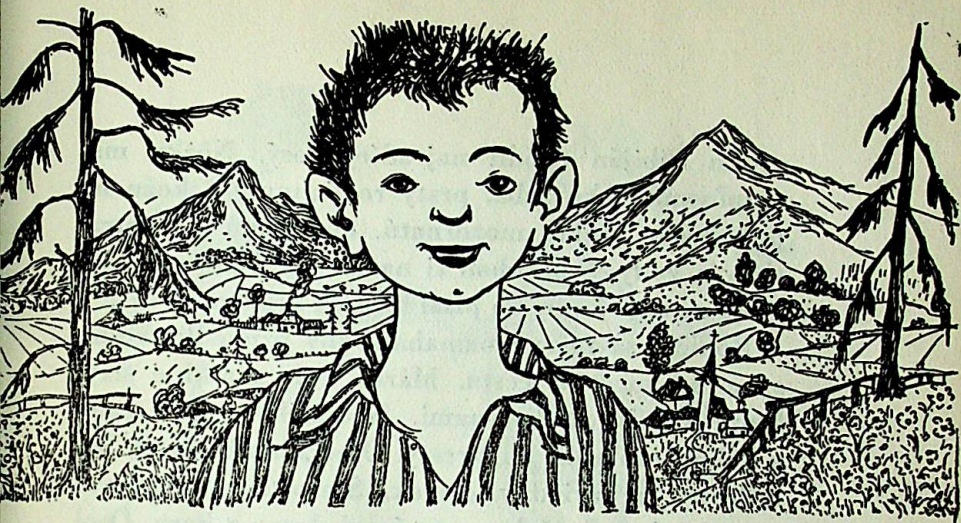
BRATISLAVA

182 с. с.
952

Мз 452
12485

Славян. и-т

PODOBIZEŇ

V mestečku pod vysokými horami, pri veľkej rieke žil chlapček. Nebol ako iné deti z mestečka. Nikdy sa nečesal. Vlasy mal ako vrabčie hniezdo. Nad čelom boli strapaté, na sluchách neuhladené. Podobaly sa tráve, spálenej slnkom. Chlapček, ktorého kamaráti nazývali — ktovie prečo — Ján Bibiján, nestrpel na hlave čiapku. Keď náhodou, pri hre, spadla mu dáka na rozstrapatenú hlavu, neostala tam dlho.

Šaty nemal dlhšie čisté ako deň. Len čo ich obliekol, strácaly vzhľad a farbu, pribúdalo na nich lep-kavých škvŕn. Pokrylo ich blato a prach. Švy sa pukaly, roztrhané nite trčaly z rázporkov ako tenké, drobné rybie zúbky.

Ján Bibiján chodil najradšej bosý. Nôžky mal rozplasnuté ako žaba, prsty rozťahnuté a kožu na podošvách hrubú, mozoľnatú, dopukanú od vetra, zimy a vody. S obľubou si na ňu škrabkal nechťom svoje meno, ako by ho písal hrotom kriedy.

Rodičia sa márne namáhali, aby priviedli svojho syna na správnu cestu. Márne boli matkine slzy, ktoré ronila za krosnami. Neosožily otcove rady a dohovárania, ba ani tresty. Otec Jána Bibijána bol usilovný a poriadny človek. Starostlivo opatroval svoju vinicu. Svážal na somárovi drevo z hory. Osol poslušnosťou a povahou ďaleko predstihol naničhodného syna.

Keď všetko úsilie rodičov bolo daromné a syn sa nepolepšil, prestali sa o neho starať, ponechali ho osudu.

Tak začal žiť Ján Bibiján na ulici. Prestal chodiť do školy. Kamaráti ho opustili. Báli sa ho. Jána Bibijána to nemrzelo. Bol spokojný a žil si posvojsky. Nikdy sa nenudil. Vždy si našiel nejakú zábavku. Postával za mestom pri starých múroch a čakal, kým príde pes, aby hodil doň kameň, nejaké dieťa, ktorému by shodil čiapku, žobrák alebo Cigán, aby mu dal do kapsy kameň; furman, aby mu splášil kone.

Keď ho i toto omrzelo, potíkal sa po uliciach a ponevierať sa po námestí, kde bolo toľko zábavných vecí.

STRETNUTIE S ČERTÍKOM

Raz sa Ján Bibiján túlal za mestom. Bol krásny jarný deň. Kvitly ovocné stromy. Pole bolo zelené. Vtáci, čo sa vrátili z teplých krajín, stavali si hniezda. Deti boli v škole alebo pomáhali rodičom. Nemárnili čas ako Ján Bibiján. Každý bol zaujatý svojou prácou. Ján Bibiján sa nemal s kým zabávať. Ráno dlho stál pred debnárovou dielňou. Chcel mu dačo vyparatiť, ale ten dobre poznal Jána Bibijána. Vyhrešil ho a odohnal.

— Čo tu vyvaľuješ oči, naničhodník. Choď ztadeto! Nerád vidím takých leňochov.

Ján Bibiján vyplazil mu jazyk a rýchle sa stratil. Ale si zaumienil, že mu dačo vyvedie. Šiel za mesto. Dlho stál na moste. Hádzal kamene do bystriny, kde sa veselo prehánaly rybky. Potom vyliezol na starú vrbu a kukal ako kukučka. Napokon vyšiel na cestu. Hodil niekoľko kameňov za autom, ktoré ho ufúklo oblakom prachu.

Ján Bibiján gánil za ním. Potom zdvihol ruku a hrozil mu pästou.

Čo má robiť? Večne nespokojnú dušu mu jednoducho pokúša, nedá jej pokoja. Dnes sa mu nepodarilo nijaké nezbedníctvo. Všetky jeho figle vyšly nazmar. Vykračoval si nespokojne a zamračene.

Chcel si hvízdať. Ale pery mal od nespokojnosti akosi vykrivené, nedajbože ich sošpúliť. Popod nohy preplietla sa mu zelená jašterica. Šibla ho chvostom po päte a vkĺzla pod plot.

Oči mu od radosti zažiarili. Spľasnuté vlasy ako by sa podvihly. Vykrivené ústa sa vyrovnaly. Veselo si zahvizdol. Pekné, zelené zvieratko sa doplazilo na slnkom zohriatu dosku vedľa plotu a zastalo. Obrátilo hlavu k chlapcovi, ako by mu chcelo dačo povedať. Ján Bibiján zdvihol kameň. Blížil sa na prstoch k jašteričke a hodil do nej. Hoci kameň padol blízko, zvieratko neušlo. Chlapec sa opatrne k nemu blížil a hovoril:

— Ja som Ján
Bibiján.
Hoc som malý,
tuhé svaly,
silu za troch v tele mám.

Ale jašterica nečakala, kým po nej natiahne špinavú ruku. Zvrtla sa — a šuch preč!

Ticho, opatrne ju prenasledoval.

Jašterica vliezla do vinice. Obratne sa prepletala medzi zelenkastými vetvičkami. Akiste mierila do hôrky na vršku. Odtiaľ sa pustila po úbočí do dolinky, porastenej trnám a čerňicím. Uprostred čerňic trčala veľká skala. Jašterica hybaj na ňu.

Chlapec ju nespúšťal s očí. Bystro ju sledoval a obkukával skalú. Hľadal miesto, kade sa najľahšie dostať na zápoľu. Ale jašterica spozorovala svojho prenasledovateľa, sošmykla sa po skale a fuk do diery.

— Fit! — vykrikol nespokojne Ján Bibiján, kývnuc rukou.

Tu z diery pod skalou vyskočí človečik, hop-skok na kameň a hneď:

— Ej, chlapče, prečo ma voláš?

— Ja ťa nevolám, — povedal Ján Bibiján. Udivene pozeral na čudného tvora, akého dosiaľ nevidel.

— Ako? Nevolal si ma? Či si pred chvíľou nevykrikol „Fit“?

— Áno, ale teba som nevolal.

— Som čertík a volám sa Fit, — predstavil sa zvláštny človečik. Začal poskakovať po kameni a čertovsky sa smiať.

Ján Bibiján sa čertíka nezľakol. Naopak, páčil sa mu. S úsmevom pozoroval jeho veselé pohyby. Čertík sa trochu podobal Jánovi Bibijánovi. Bol slabší, ale zato pružnejší. Poskakoval rýchle a ľahko ani blcha. Ľstivo vykrúcal oči. Keď sa smial, pekné biele zuby mu podivne svietily. Na čele pod strapatou šticou mu vyčnievaly dva rožky a vzadu trčal chvostík.

Vtom čertík prestal krepčiť a priateľsky sa spýtal:

— Ako sa voláš?

Ján Bibiján zdvihol hlavu a vážne povedal:

— Ja som Ján

Bibiján.

Hoc som malý,

tuhé svaly,

silu za troch v tele mám.

— Ján Bibiján, Ján Bibiján! — začal čertík húšť. — Tvoje meno sa mi páči. Chceš, aby sme boli priateľmi? Ja nemám kamarátov. Môj otec, starý diabol Fí-fínko, sa ma zriekol, lebo som už celý mesiac nikomu nevyviedol čertovinu. Za trest musím žiť ďaleko od neho v tejto diere, kým nebudem robiť ľuďom zle ako iní čerti.

Ján Bibiján pozorne počúval. V hĺbke duše cítil radosť, že sa soznámil s takým zaujímavým chlapcom.

— Prijímaš ma za svojho priateľa? — nástojil čertík, poskočiac na jednej nohe.

— Prijímam! — odvetil Ján Bibiján. — Aj mňa sa otec zriekol, lenže z inej príčiny. Tvoj otec sa ťa zriekol, že nevieš vŕšiť zlá, a môj otec preto, že vyvádza veľa zla.

— Ach! — vykrikol čertík, soskočil so skaly a objal Jána Bibijána.

— Ján Bibiján, naučíš aj mňa vyvádzať nezbedy? Budem ťa poslúchať a vo všetkom ti budem pomáhať. Poznám veľa čertovských kúskov. Viem sa premeniť na hocaké zviera a napodobniť jeho hlas. Môžem sa stať neviditeľným. Môžem vidieť v tme. Viem stvárať veľa iných vecí.

Ján Bibiján objal svojho priateľa a od radosti zavýskal.

Ako dávno hľadal takého druhu! Odteraz sa už nebude túlať sám.

PRVÁ SKUŠKA

Ján Bibiján a čertík Fit sa chytli za ruky. Vyliezli z trnistej dolinky a zamierili k rieke. Chlapec bol rád, že si našiel priateľa, a hrdý, že jeho priateľ je čertík. Prekypoval šťastím. Poskakoval vše na jednej, vše na druhej nohe a na plné hrdlo vykrikoval:

— Pozor! — Ako by videl pred sebou kopu ľudí, čo mu prekážajú, hoci tam nebolo okrem nich živej duše. Iba nad travičkou preletovaly motýle. Kdesi vyhrával svrček a drobné kuriatka čiapčaly v trnине. Ján Bibiján poskakoval a vykrikoval: „Pozor!“ V spojení s čertíkom sa cítil mocným.

Čertík Fit kráčal s ním. Poskakoval práve tak ako jeho priateľ. A zavše ukradomky pozrel na neho.

Jeho usmiata tvár prezrádzala, že aj on je spokojný so svojím novým priateľom.

— Ján Bibiján! — ozval sa zrazu Fit, — keď na teba pozerám, veľmi sa mi páčiš, ale aby som ti pravdu povedal, nepoznám ťa dobre. Bojím sa ťa.

— Prečo sa ma bojíš? — spýtal sa udivene chlapec.

— Bojím sa, aby si ma neopustil. Rád robím nezvyčajné veci. Ak mi nebudeš pomáhať, lepšie bude, keď sa hneď rozídeme.

— Ej, — zasmial sa Ján Bibiján, — neverím, že si väčší nezbedník ako ja.

— Ktovie, — pochyboval Fit. — Musím ťa vyskúšať.

— Čoskoro sa presvedčíš, — vystatoval sa Ján Bibiján. Pritom udrel Fita po pleci tak neúrečne, že čertík od bolesti zareval.

Za rozhovoru prišli na lúky, čo sa rozprestieraly vedľa rieky. Zastali pod búčľavou vrbou, aby si v chládku odpočinuli. Slnko bolo vysoko a tuho pripekalo.

Vystreli sa vo vysokej tráve. Boli šťastní, že nemusia nič robiť.

O chvíľu sa Ján Bibiján zdvihol a štuchol do drie-majúceho Fita.

— Vstávaj! Pozri, tamto pri tej starej kobyle sa

pasie debnárov somár. Debnár ma chcel ráno zbiť. Chceš si zajazdiť na somárovi?

Čertíkovi zasvietily oči.

— Chcem, chcem! — prisvedčil veselo a vyskočil.
— Už dávno poznám toto zviera, a keď ho vidím, vždy mi je do smiechu. Ešte nikdy som nesedel na somárovi. A ty?

— Ech, koľko ráz! — odvetil vážne Ján Bibiján.

— Môj starý otec, — nadpriadal čertík, — nemá rád somára, lebo je vraj dobré, skromné a poslušné zviera. Čerti nemajú radi dobré a poslušné tvory, či sú to ľudia, či somáre. Somáre ochotne pomáhajú ľuďom. Poslušne ťahajú ťažké náklady. Bez reptania znášajú údery, ktorými ich nezaslúžene gazdovia častujú.

Ján Bibiján nevyčkal, kým Fit skončí vetu. Vyskočil a rozbehol sa rovno k somárovi. Somár sa prestal pást. Krotko hľadel na chlapca. Ján Bibiján ho schytil za hrivu a kýval na Fita. Fit poskočil na tenúčkých nôžkach a pribehol k somárovi.

— Vylez naň! — rozkázal Ján Bibiján. — Iste si nikdy nesedel na somárovi! Neboj sa, nevyhadzuje zadnými nohami.

Čertík obratne vyskočil na krotkého somárika. Ján Bibiján sa vyštveral za ním. Držiac sa druh druhu, začali úbohé zviera biť a preháňať po lúke.

Fit veselo pokrikoval a Ján Bibiján poháňal zviera päšťou.

— Bijó! Bijó!

Somár behal po lúke. Stará kobyla, čo sa tam pásla, ľútostivo naň pozerala.

— Fit, chceš ešte rýchlejšie?

— Chcem, chcem! — kričal Fit.

Ján Bibiján soskočil, odlomil vrbový prút a začal zviera šibať. Somár, unavený behaním, zrazu zastal a vyhodil kopýtkami. Čertík s neho sletel, a to rovno do búrľavého kmeňa. Narobil veľký vresk, lebo si hlavu zasekol do rázsochy.

Ján Bibiján podišiel k svojmu kamarátovi. Miesto aby ho poľutoval a pomohol mu, začal sa mu posmievať.

Čertík zrazu vyskočil a smial sa tiež. Objal Jána Bibijána a takto mu:

— Výborne, výborne! Si naozaj obdivuhodný chlapec. Vidím, že môžeme byť priateľmi. Vykonal si prvú skúšku. Ublížoval si nevinnému zvieraťu. Nepomohol si svojmu priateľovi, ktorému sa stala nehoda. A keď som plakal, vysmieval si sa mi. Si ozaj dôstojný priateľ čertíka.

Vtedy — ani čo by zo zeme vyskočil — pribehol starý debnár. Videl ako Ján Bibiján a jeho čierny priateľ trápia somára. Lapol Jána Bibijána za uši a dôkladne ho potrestal.

Ján Bibiján kričal a mykal sa zo všetkých síl. Dúfal, že sa vyšmykne z trestajúcich rúk. No debnár ho držal mocne, ani kliešťami.

— Zapamätaj si, kedy si sa nosil na cudzom somárovi! Zapamätaj si, ako sa jazdí na cudzom somárovi!

— Fit! Kde si, Fit? Zachráň ma! — volal Ján Bibiján o pomoc, vidiac, že sa nemôže vytrhnúť debnárovi z rúk.

Ale Fit, len čo zazrel drieňovú palicu, zmizol. Skryl sa za vrbu a ztade pokojne pozoroval, ako debnár obšívá jeho priateľa.

Keď debnár vyplatil Jána Bibijána, pustil ho a odišiel.

Len čo sa debnár vzdialil, čertík vyskočil zo svojho úkrytu. Prišiel k svojmu priateľovi.

— Prečo si mi neprišiel na pomoc? — kričal urazený Ján Bibiján. — To je priateľstvo?

— Odpusť, — riekol Fit, — my čerti sa ničoho nebojíme, ale troje vecí nám naháňa veľký strach: vôňa kadidla, kríž a drieňová palica. Keď som ju zazrel v debnárových rukách, pochytil ma taký strach, že som sa celý triasol a utiekol som preč. Kým som pribehol k vrbe, tri razy som sa potkol. A to je na čerta veľa!

— Tak? — povedal Ján Bibiján, ktorý ešte vždy fňukal a nemohol sa upokojiť. — Počkaj, ja sa ti

odplatím za túto priateľskú službu! Pomôž mi na nohy!

Fit chytil priateľa pod pazuchy.

— Joj, jaj, bolí! — stenal Ján Bibiján, ohmatávajúc si boľavé telo.

Fit spravil trikrát: ťfu! ťfu! ťfu! Bolest prestala. Janko Bibiján vyskočil, veselo zavýskal, ba si aj zanôtil.

— Už ma nebolí, už ma nebolí! . . .

— Ani mňa už nebolí! — povedal Fit. — Ale tu na hlave, medzi rožkami, cítim akúsi hrču. Tá ma bolí. Juj, ako bolí!

Fit sa chytil za hlavu a od bolesti vykrivoval tvár.

RÝCHLE PRIATELSTVO — RÝCHLE NEPRIATELSTVO

Nocovali v starom opustenom mlyne neďaleko mesta. Prišli ta zavčasu, ešte pred západom slnka. Učupili sa do kúta, kde si podstlali trochu slamy a sladko zaspali. Spali až do východu slnka, lebo boli veľmi ustatí.

Rodičia Jána Bibijána ľutovali svojho synáčka, i keď sa o neho už nestarali. Mysleli si, že predstieranou ľahostajnosťou synčeka potrescú, že sa spamätá a polepší. Ale keď sa syn neukázal celý týždeň, keď o ňom nič nepočuli, znepokojovali sa.

Matka sedela celý deň pri krosnách, tkala a mlčky plakala. Otec často odchádzal na trh a spytoval sa známych a detí, ktoré sa vracaly zo školy, či nevideli jeho synčeka, strapatého, nezbedného a neposlušného chlapca, ale predsa milého a drahého.

Kdekoho sa vypytoval, no nik mu nevedel odpovedať, nik ho nevedel potešiť.

A vy, milí čitatelia, sa iste pýtate:

— Dobre, ale čo jedol Ján Bibiján? Bez jedla predsa nemôže žiť ani človek dobrý ani zlý!

Jána Bibijána živil čertík. Vedel sa spraviť neviditeľným a prevliecť sa cez kľúčovú dierku. Taký bol on majster! Každý deň odchádzal do mesta a prinášal Jankovi Bibijánovi toľko jedla, koľko sa mu zachcelo. A keby ste len videli, ako od týchto dobrých jedál chlapec stučnel! Oči sa mu rozžiarili, líca sčervenely, plecía rozšírili. Sila sa mu vrátila, krok sa stal smelým a istým.

Hoci Ján Bibiján videl, ako mu čertík robí po vôli, zle sa mu odplácal. Trápil ho a vyhrážal sa mu.

Nahneval sa preto čertík na neho. Zanechal ho a zmizol.

Hneď prvého dňa pocítil Ján Bibiján stratu svojho verného priateľa. Lutoval, že s ním zachádzal tak tvrdo.

Ján Bibiján prvý raz nocoval v mlyne sám a hladný. Keď sa na druhý deň zobudil, pocítil hlad a sa-

motu ešte väčšmi. Pustil sa hustou vrbinou a vyvolával:

— Fit, Fit! Vráť sa! Sľubujem, že ťa už nikdy nebudem biť!

Nik sa neozýval.

Nazrel do všetkých búľavých stromov, pod všetky čerňáka, ktoré spletené s burinou tvorily úkryty. Dúfal, že nájde svojho priateľa, ale čertíka nikde. Večer sa vrátil unavený do mlyna a hútal:

— Keď sa Fit nezjaví ani zajtra, vrátim sa k otcovi a bude zo mňa najlepší chlapec na svete.

Práve keď si chcel ľahnúť na slamu, zbadal pred sebou hrnce s potravou, chlieb a kopu ovocia!

— Roháčik na mňa nezabudol! — zvolal radostne a hltavo začal jesť.

Vtom sa ozvaly hlasy. Akýsi zachrípnutí ľudia vše šeptali, vše hlasne a rozhnevane rozprávali.

Ján Bibiján sa zprvu preľakol. Myslel si, že otec poslal strážnikov, aby ho zlapali. Vybehol z mlyna. Utekal, čo mu sily stačily. Nezbadal nikoho. Spomalil beh, priplazil sa k starej, prastarej vrbě a prikrčil sa ku kmeňu. Na druhej strane pod vrbou sa čosi hýbalo. Ozývaly sa ztade hlasy.

Keď sa dobre rozhľadel, videl, že tam sedia starí čerti. Radia sa.

Táto porada bola pre Jána Bibijána osudná.

STRAŠNÉ ZASADNUTIE

Čerti sa síšli pod vrbou na vážnu poradu. Ján Bibiján bol zvedavý, čo hovoria. Keď videl tie strašné, rohaté „čudá“ s vyziabnutými telami a dlhými rukami, naskočily mu zimomriavky.

Svietil mesiac, ale noc bola tmavá, lebo oblohu začláňaly mračná. Keď sa mesiac vynoril zpoza mrakov a ukázal jasnú tvár, čerti odvracali tmavé tváre. Starý, zachrípnutý hlas volal:

— Zhasnite mesiac, zhasnite mesiac! — Do koruny vrby sa vydriapal, ako veverička, starý čertisko. Silne fúkol do mrakov. Mraky sa rýchle shromaždily, až zaclonily mesiac. V tme sa znovu ozvalo šepka-

nie. Ján Bibiján zprvoti nerozumel ani byľku, ale po chvíľi zreteľne zachycoval jednotlivé slová i celý rozhovor.

Čerti jeden po druhom oznamovali svojmu vodcovi, čo zlého dnes vykonali ľuďom a čo chcú vykonať zajtra.

Ján Bibiján pochopil, že každý z čertov má na starosti nejakú úlohu. Pohlavár vyvolával každého osobitne.

Boli tu: náčelník zlodejov, luhárov, lenivcov, pyšných, posmeškárov, a iní.

Ján Bibiján si všetkých zvedavo obzrel. S napnutou pozornosťou počúval, čo rozprávajú. So zatajeným dychom, bez pohnutia stál za vrbou a bedlivo sledoval túto poradu.

Stranou od všetkých sedel starý čert, so smutnou tvárou, vlhkými očami, so spustenými rukami, pohrúžený do myšlienok.

— A ty, starý, čo si vykonal? Hoci nemáš náčelnícku hodnosť, môžeš robiť všetko, čo uznáš za vhodné. Vykonal si niečo? — obrátil sa k nemu pohlavár.

— Nie, dnes som nemohol nič vykonať, lebo môj malý syn Fit sa vrátil. Hoci ho zbili, musel som ho ešte i ja potrestať a dohovárať mu.

— A kto ho zbil? — spýtal sa pohlavár.

— Ján Bibiján, jeho najlepší priateľ.

Keď to Ján Bibiján počul, pričupil sa ešte viac k vrbe.

— Môj malý a milý Fit, — pokračoval starý diabol, — hoci som ho často poučoval, je veľmi neskúsený. Strpel, aby naň siahla ľudská ruka. Teraz má na hlave veľkú hrču, ktorá sa nechce zahojiť a stále sa zväčšuje.

A jednako tak veľmi si obľúbil svojho priateľa, že stále za ním plače. Narieka za ním a pritom sa ho bojí a nechce ho vidieť. Škoda, že strácame chlapca, čo má toľko zlých náklonností. Bol by sa stal našim poslušným nástrojom a pomocníkom. Keď ho teraz pustíme s očí, z Jána Bibijána sa môže stať dobrý chlapec. To je zlé vysvedčenie pre môjho Fita. Naši ho budú pokladať za neschopného a budú ho preklíňať.

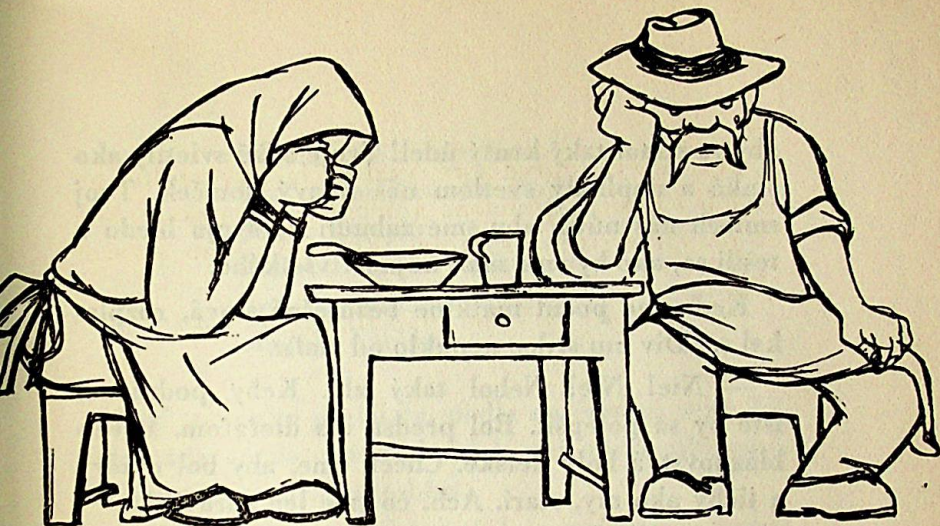
— Nie je všetko stratené, — ozval sa čísi hlas. — I Ján Bibiján smúti za svojím priateľom. Keby mu Ján Bibiján priniesol vody z kyslého prameňa, čo vyviera tu pod vrbou, Fitova hrča zmizne a chlapci sa zasa stanú priateľmi.

Len čo to dopovedal, kdesi zakikirikály kohúty. Čerti sa nepokojne pohniezdili a zmizli. Mraky na oblohe sa stratily. Mesiak osvietil zem nežným, belavým svetlom.

Ján Bibiján sa vrátil do mlyna, ale dlho nemohol zaspať.

Len čo vyšly prvé zore, vzal krčiažtek, naplnil ho vodou z kyslého prameňa a odobral sa ku skale, kde sa prvý raz stretol s Fitom. Vyliezol na ňu a začal volať:

— Fit! Poď! Fit! Poď! Ján Bibiján ťa čaká!

ZÚFALÍ RODIČIA

Keď úbohí Bibijánovi rodičia synčeka darmo hľadali, márne sa vypytovali na neho po okolitých dedinách, zmocnilo sa ich zúfalstvo. Nemohli sa ničoho dozvedieť o svojom dieťati. Odpustili mu už dávno všetko. Čím ďalej stávalo sa im milším. Otec bol mlčanlivý a zamyslený. Ťažké vzdychy draly sa mu z prs. Matka celé dni prelievala horké slzy, bozkávala obrázok svojho synčeka a pritískala si ho k srdcu.

— Moje milé dieťa! Kde si sa mi podelo? Kde si sa stratilo? Či ťa zbojníci ukradli, či hladné zvery roztrhaly tvoje mladé telo? Nebolo si predsa také zlé,

aby ťa stihol taký krutý údel! Tvoje očká svietily ako slnká a naplňaly svetlom náš tmavý domček. Tvoj smiech nás nútil, aby sme zabudli na svoju biedu a tešili sa, ako by sme mali hojnosť všetkého.

Keď otec počul matkine bezútešné slová, rozplakal sa. Div mu srdce nepuklo od žiaľu.

— Nie! Nie! Nebol taký zlý. Keby podrástol, iste by sa polepšil. Bol predsa iba dieťaťom. I jeho bláznovstvá boli detské. Chceli sme, aby bol múdry a tichý ako my, starí. Ach, čo sme len spravili!

— Skúsme ho ešte hľadať, — navrhovala matka.
— V okolí mesta sú pusté, neprístupné miesta, zarastené burinou a černičím. Nakuknime všade!

So slzami v očiach začali ho záranky hľadať po celom okolí. Postupovali pomaly a mlčky. Prezerali každú hústinku, každý jarok, každú priehlbinku, porastenú trnám. Každú kopu kamenia, pokrytú zelinou, každú dolinku, prepletenu černičím. Vošli aj do takých neschodných hústín, kde sa sotva vretenice preplazily. A neprestajne vyvolávali.

— Synček, ak si tu, ozvi sa! Nech vieme, že žiješ!

Márne volali na všetky strany. Nikto sa neozval. Zastavili sa pri hrbe zeme, skrytej za trnám. Stratili všetku nádej, že nájdú svoje milé dieťa.

Bol tu čerstvý hrob. Konča hrobu bol vyhĺbený do zeme veľký kameň a na kameni vyrytý nápis:

V zemi tíško odpočíva,
bodľač, prhlava ho skrýva,
Janko Bibiján.
Zahubil ho ako kačku,
keď šli spolu na ruvačku,
zbojník Fabián.

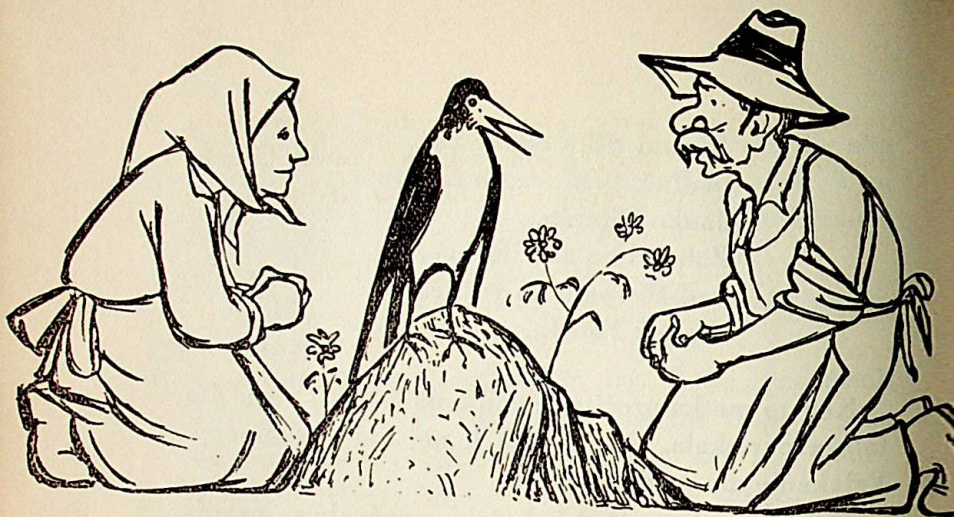
Keď to matka prečítala, padla na čerstvú zem. Zúfalo zanariekala. Otec klesol k nej ani podlomený. Vzlykanie mu pridusilo hlas.

— Úbohé dieťa, úbohé dieťa! — ozývaly sa prerývané slová uprostred plaču a vzlykania.

— Ach, — zavzdychala matka, — či vari v takej húštave necháme svoje dieťa? Prenesieme ho na cintorín, kde odpočívajú naši blízki a príbuzní!

Holými rukami pustili sa vyhrabávať svoje dieťa. Práca hrozná, máčaná slzami. Ale nedosiahli dna, lebo z jamy vyletela čierna vrana. Sadla si na kameň a preriekla ľudským hlasom:

— Neplačte, Ján Bibiján žije! Hrob vykopal náročky čert, aby ste svoje dieťa nehľadali. Chce, aby váš chlapec zostal celkom v jeho moci. Ja som bola pekné dievča, no zlý čarodejník ma premenil na vranu. Ján Bibiján sa spolčil s čertovým synom, ale urobím všetko, aby som ho zachránila. Počúvajte!

VRANA ROZPRÁVA

Rodičia Jána Bibijána si sadli na trávku vedľa nepravého hrobu a vrana im začala rozprávať.

— Som dcéra majetného otca, jeho jediné dieťa. Bývali sme v peknom veľkom meste pri Dunaji. V blízkej dedine sme mali majetok. Tam sme bývali na jar a v lete. Tam som užila hry a slobody, koľko sa mi chcelo. Sbierala som kvety, behala som po zelených lúkach, tešila som sa zo sveta. Otec a matka ma mali veľmi radi a starali sa o mňa.

Prostred nášho majetku dvíhal sa vrch, porastený lesom. Na temene vrchu postavil otec peknú besiedku. V nej sme často odpočívali. S vrchu bolo vidieť

ďaleké neznáme hory, planiny a obce. Vypytovala som sa otca na všetko, čo som v diaľke videla. Chcela som vedieť mená neznámych pohorí a dedín a ako sú ďaleko. Túžila som ich poznať.

Otec mi chcel dožičiť takej radosti. Sľúbil, že ma s matkou zavedie na ďaleký výlet, aby ukojil moju zvedavosť. Mala som osem rokov. Oteckove slová ma veľmi potešili. Netrpezlivo som čakala hodinu, keď sa pohneme.

Konečne sme sa vydali na cestu. Cestovali sme na našom peknom koči, do ktorého bol zapriahnutý pár bujných koní. Poháňal ich náš starý, verný sluha. Moja radosť nemala konca-kraja. Viezli sme sa po dlhých, belavých cestách s vysokými mostmi, pod ktorými hučaly dravé rieky. Nocovávali sme v ďalekých mestách. Tak sme cestovali niekoľko dní. Napokon sme vošli do hory, ktorá ma tak veľmi vábila. Kráčali sme pomaly po strmých zákrutách, ktoré sa hadily hustým bukovým lesom. Na každom kroku sme videli pramienky, studničky, potôčiky. Vtáčiky nám preletovaly nad hlavou, zajačiky utekaly po chodníkoch a vyplašené srnky behaly po poliankach.

Tešila som sa, výskala som a spievala. Odrazu sa po hore rozľahly výstrely. Otec a matka klesli mŕtvi na zem.

Na cestu vyskočilo niekoľko hrozných ľudí. Chytili kone a začali čosi kričať.

Ukrutne som sa zľakla. Vykrikla som a bežala som ďalej do lesa. Nevieam, ako dlho som utekala. Ocitla som sa vo veľkých húšťavách a nevedela som, ako sa z nich vymotať. Samota ma desila. Neopovážila som sa ani hlasne zaplakať, aby ma nepočuli a nenašli strašní zbojníci. Prišla noc. Unavená, hladná, v roztrhaných šatách, schúlila som sa pod vysoký strom.

— Otecko, mamička! — plakala som, ale okolo nebolo nikoho.

Unavená som zaspala.

Zobudila som sa skoro ráno. Zima ma drgľovala. Všade okolo pusto. Vydala som sa na potulky v nádeji, že azda nájdem cestu.

Zrazu som začula zvonček. Neďaleko som zbadala somára. Popásal sa v lese. Blízko neho sbieral drevo chlapec, trochu väčší ako ja.

Začala som plakať. Chlapec ma počul. Prišiel ku mne. Rozpovedala som mu všetko. Dal mi chleba, prehodil mi cez plecيا svoj roztrhaný kabátik a povedal:

— Neplač, zavediem ťa do mesta.

Keď naložil na somára drevo, vyložil aj mňa naň a zaviedol ma do mesta.

Na námestí sa sišlo veľa ľudí. Ta doniesli aj moju matku a otca, ktorých zbojníci zabili.

Akýsi dobrí ľudia sa zmiľovali nado mnou a vzali ma k sebe. Po dvoch dňoch prišiel do mesta neznámy

námorný dôstojník so svojou peknou dcérou. Keď sa dozvedeli o strašnej príhode, prišli sa na mňa poďať. Vzali ma so sebou a odvieďli ma do mesta pri mori. Tento dobrý človek bol lodným kapitánom. Obľúbil si ma a prijal ma za svoju. Jeho dcéra ma vychovávala a starala sa o mňa ako vlastná matka.

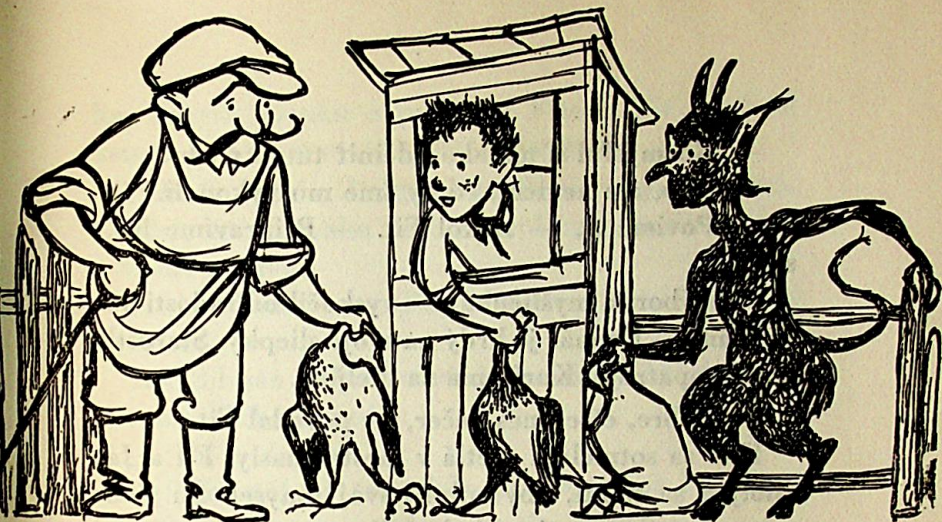
Raz v noci sa strhla strašná búrka. Hrmelo. Blýskalo sa. Čierne mraky oblohy slialy sa s rozbúrenou vodou mora. Stály sme pri okne. Od strachu sme onemeli. Odrazu z tmy, uprostred hroznej búrky, ako by z morského dna, vyhupol čudessný koráb. Ako blesk preťal vlny a blížil sa k brehu. S korábu sa natiahly dlhé ruky. Schytily nás, moju sestru a mňa, a spustily na palubu korábu. Uchvátil nás veľký čarodejník Marilajlaj a zaviedol nás do svojho začarovaného kráľovstva. Moju sestru si vzal za ženu a mňa premenil na vranu.

Nikdy však nezabudnem na chlapca, ktorý ma našiel v hore a zachránil mi život. Budem mu naveky vďačná. Jeho meno je Ján Bibiján.

— Ach, to je náš stratený synček! — zaplakala matka.

— Sprevádzam ho a strážim. Upadol do rúk čerta, ale ja sa oňho postarám a budem ho vystríhať pred každým zlom. A vy ho neoplakávajte! Váš synček žije.

Len čo to dopovedala, odletela a stratila sa.
Rodičia Jána Bibijána pookriali. Nádej sa im vrá-
tila do srdc. Veľmi sa potešili, že ich synček žije.

POMSTIME SA DEBNÁROVI

Voda z kyslého prameňa obnovila priateľstvo medzi Fitom a Jánom Bibijánom.

Krátka rozlúčka s Fitom prinútila Jána Bibijána, aby sa zamyslel. Zriekli sa ho priatelia i rodičia. Keď ho opustil Fit, cítil sa celkom osamelý. Bez Fita bolo mu otupne. Preto sa rozhodol, že bude voči svojmu rohatému priateľovi lepší. A naozaj, obnovené priateľstvo naplnilo srdcia oboch radosťou. Žili si zasa spolu veselo.

Raz večer povedal Fit svojmu priateľovi:

- Ján Bibiján, zabudol si už, ako ťa debnár zbil?
- Nikdy na to nezabudnem!

— Rozmýšľal si už, ako odčiniť túto krivdu?
— Áno, ale neviem, čo by sme mu vykonali.
— Poviem ti, — riekol Fit. — Pripravíme ho o
sliepky.

— Výborná myšlienka! — vyskočil od radosti Ján Bibiján. — Debnár je hrdý na svoje sliepky. Starostlivo ich opatruje. Kurín má za dielňou.

— Dobre, ešte dnes večer, — povedal Fit.

Keď sa sotmelo a svetlá v meste zhasly, Fit a Ján Bibiján sa pohli, aby splnili svoj úmysel. Šli ticho v tme a radostne si poskakovali.

Debnárova dielňa bola na konci mesta. Priblížili sa k nej bez huku. Zdalo sa, že ich nikto nespozoroval. Nestretli živej duše, nevyrušili psa. Pozorne obišli dvorec. V starom zhnitom plote našli dieru. Pretiahli sa ňou do dvorca. Panovalo tu mŕtve ticho. Pod strechami videli poukladané sudiská, sudy a súdky. Na jednom sude sa povalovalo prázdne vrece. Fit ho vzal a ticho povedal:

— Do neho nastrkáme sliepky.

Potom sa priplichli ku kurínu. Bola to stará buda, pokrytá bridlicami, omazaná blatom. Dvierka boli pootvorené. V kuríne ticho spaly biele debnárove sliepky.

— Ján Bibiján, ty vojdeš dnu a budeš mi podávať sliepky. Ja ich budem strkať do vreca.

Ján Bibiján sa ticho ako líška pretiahol cez dvier-

ka. Schytil sliepku a podal ju Fitovi. Fit ju chcel vstrčiť do vreca, ale sliepka zaškrečala.

Debnár spal v dielni. Zobudil sa, zbystril sluch. Zbadal, že sa vonku čosi deje. Vstal, otvoril dvere a vyšiel na dvor.

Fit ho zbadal prvý. Pustil vrece a rýchle sa skryl za kurín.

Ján Bibiján sa práve vtedy pokúšal chytiť druhú sliepku. Ticho povedal:

— Tu je ďalšia.

Debnár stál už tam, kde predtým bol Fit. Vzal sliepku a zmeneným hlasom ticho odvetil:

— Dobre! Poď na chvíľu von!

Z dvierok vykukla strapatá hlava Jána Bibijána. Potom vyliezol a narovnal sa.

Vtom ho schytila silná debnárova ruka.

— Jaj, jaj! — vykrikol prekvapený Ján Bibiján.

— Ticho! Nekrič! — zasyčal debnár a tak mocne mu stisol väzy, že sa chlapcovi hlas zasekol v hrdle.

Keď to Fit videl, preskočil plot a stratil sa v tme.

— Strýko debnár, pustite ma, už nebudem kradnúť! Fit ma zlákal! — kričal Ján Bibiján.

— Pomaly, pomaly, moje dieťa! — povedal pokojne a dobrácky debnár. — Neboj sa, nespravím ti nič. Dal si sa na zlé chodníčky, ja ti chcem ukázať správnu cestu, poď, poď, dieťa moje!

Mäkký a srdečný debnárov hlas upokojil Jána Bi-

bijána. Debnár ho už nedržal tak mocne, ale chytil ho za ruku a viedol ako svoje dieťa.

Ján Bibiján chcel využiť priaznivú chvíľu. Mykol rukou. Myslel si, že sa vyslobodí a zmizne v temrave noci. Ale debnár mu silne stisol ruku. Pochopil, že sa mu nepodará ujsť.

— Nepokúšaj sa utiecť, poď, poď! Zo svojho činu si musíš odniesť dajaké ponaučenie.

Debnár zaviedol chlapca k svojej dielni, pred ktorou boli poukladané sudy. Tu, držiac ho stále za ruku, začal prezerat sudy. Poklopkával na ne, nazeral do nich. Zastavil sa pri jednom a povedal:

— Hybaj dnu!

Ján Bibiján sa začal pätiť.

— Neboj sa, môj chlapček, chcem ho len vyskúšať.

Chlapec videl, že debnára neuprosí. Vhupol do suda. Debnár vzal dience, priložil ho k otvoru a kladivom rýchle zahlobil.

— Pustite ma, strýko debnár! — kričal Ján Bibiján. Pustite ma, už nikdy nebudem kradnúť. Prosím vás.

Debnár nedbal na prosby. Obrátil sud a začal ho gúľať a chlapca v ňom. Chlapec kričal, reval ale márne.

Debnár gúľal sud na pole, cez pole k rieke a tam ho sotil do vody. Hlboká voda sud ticho a pokojne unášala dole prúdom.

Ján Bibiján sa hojdal ako v loďke. Zbadal, že ho unáša prúd rieky. To ho naľakalo:

— Fit, Fit! — kričal. — Zachráň ma! Si čert, vieš všetko, môžeš všetko; zachráň svojho priateľa!... Fit, Fit!...

Odpovedal mu iba šplachot vody. Sud plával ďalej. Kolísal sa na vlnách, kolísal, až chlapca uspal.

HĽADAČI POKLADOV

Už niekoľko dní sa na brehoch rieky túlili traja hľadači pokladov. Rozchýrilo sa, že z lietadla, ktoré prevážalo batožinu známeho maharadžu z Indie, spadol sud, plný drahokamov a zlata.

Hľadači pokladov dúfali, že objavili aspoň stopu rozprávkového bohatstva. Kdekoho sa na okolí potajomky vypytovali, či nevideli lietadlo alebo sud.

Tej noci hľadači pokladov nocovali pri rieke. Na skrytom mieste si nakládli oheň a pod ťažkými hale-
namí snívajú o veľkom bohatstve. Na svitaní, keď sa zapalovaly zore, jeden z hľadačov vstal. Pobral sa k rieke, a tu vidí čosi vo vode plávať.

Volá na kamarátov:

— Sud, sud, sud!

Kamaráti boli hneď na nohách. Bežali k rieke.

Videli ako ich druh bláznivo vyskakuje, váľa sa po zemi, ukazuje na riekku:

— Sud, sud! Ja som ho našiel! Ja som ho zbadal prvý! Mne patrí polovica, druhú si rozdeľte vy! Sud, sud, sud! — kričal ako pomätený.

— Čo je, čo je?

— Sud, bohatstvo prichádza, pozrite prichádza, pláva . . . To je! . . . Ach, och, och! Sbohom chudoba!

A naozaj, keď sa tí dvaja lepšie zahľadeli, videli na rieke plávať sud.

Oddali sa tiež bláznivej radosti. Kričali, skákali a bez rozmýšľania sa hodili do rieky. Brodili sa k sudu.

Rieka bola plytká len pri brehu. Ďalej hĺbočiny pribúdalo. Hľadači pokladov začali plávať. Voda bola studená, ale to necítili, lebo ich rozpaľovala túžba po zlate a radosť, že našli maharadžov poklad.

Konečne ulovili sud. Postrkovali ho pozorne a starostlivo k brehu.

— Hej, pozor, aby sme ho nerozbili! Mamka, mamka, mamička, v šťastný deň si nás zrodila! . . .

— volal jeden z hľadačov pokladov.

— Pozor, pozor! — vystríhal druhý a tretí opatrne postrkoval sud.

Jána Bibijána zobudil tento krik. Zľakol sa. Najprv si myslel, že ho nesú čerti. Strpol. Potom sa uspokojil, lebo zbadal, že akísi ľudia sa pechoria so sudom a tisnú ho na breh.

O chvíľu pocítil silný otras a po ňom tupý úder. Sud vysotili na breh. Hrkotal po kameňoch. Odrazu zastal. Ján Bibiján začul:

— Máme ho otvoriť? — spýtal sa ticho neznámy hlas.

— Nie, tu nie, — radil iný. — Odvážajme ho do úkrytu.

— Neotvárajme ho teraz, — mienil tretí. — Chodí okolo ľudia, uvidia nás. Zahrabeme ho do zeme a večer, keď sa sotmie, ho otvoríme.

— Och, — vzdychol Ján Bibiján, — beda, prebeda! Keď ma zahrabú, zadusím sa!

— Nie, nie! Kto by čakal! Dajme ho sem do vrby a otvorme ho!

— Áno, áno, nemôžeme čakať!

Najprv váľali sud po kameňoch, potom po mäkkej zemi, napokon bolo počuť šuchot lístia a plieskanie vetiev. Zápäť sud zastal.

— Dajte sekeru!

O chvíľu silné údery rozbily dno.

Ján Bibiján vystrčil hlavu a hupky von!

— Škriatok, škriatok! — zvrešťali hľadači pokladov a bežali, ako vládali.

Chlapec sa rozbehol opačným smerom. Utekal, čo mu sily stačily. Vyhýbal sa otvoreným miestam, schovával sa medzi rakytinou a vrbami, ktoré rástly naokolo.

Odrazu ktosi na neho zvolal:

— Stoj!

Ján Bibiján zastal. Pred sebou videl Fita.

— Fit! Čo sa stalo? Prečo si dopustil, aby ma ztvoril do suda, prečo? ...

— Ján Bibiján, ja som ťa zachránil. Keby som nebol ukázal sud hľadačom pokladov, bol by si v ňom zahynul. Šiel som vedľa rieky, dával som na teba pozor. Chcel som vojsť do rieky a vytiahnuť sud, no bál som sa. Ale teraz ťa už neopustím.

— Môj dobrý priateľ! — vzdychol si Ján Bibiján, objal Fita a bozkal ho.

JÁN BIBIJÁN
S HLINENOU HLAVOU

Fit verne sprevádzal svojho strapatého priateľa na každom kroku. Pomáhal mu a povzbudzoval ho v hrách i v bláznovstvách, ktoré sa rodily v jeho strapatej hlave. Lenže v chlapcovej hlave prebiehaly niekedy i také myšlienky, ktoré čerta znepokojovaly. Ján Bibiján často myslel na svojich rodičov. Tajne v noci odchádzal a nechával im na prahu chalúpky chlieb.

Fit sa zdôveril otcovi so svojimi starosťami. Starý čert sa už udobril so synom a dával mu rozličné rady.

— Hlava, do ktorej vchádzajú dobré myšlienky, sa môže zameniť, — povedal a potľapkal syna po pleci.

Ján Bibiján a Fit bývali stále vo mlyne. Chlapec už niekoľko dní pozoroval, že na starú vrbu pri mlyne prilietava čierna vrana.

Dlho tam nehybne vysedáva, ako by o čomsi premýšľala. Zacielil na ňu kameňom: chcel ju odohnať. Vrana však len sedela, a nebála sa. Iba kedy-tedy smutne zakvákala.

Raz, keď chlapec hodil po nej kameňom, preriekla ľudským hlasom:

— Ján Bibiján, maj sa pred svojím zlým priateľom na pozore! Neodháňaj ma, lebo ma budeš potrebovať. Fitovi sa o mne nezmieňuj!

Keď to vrana vyriekla, zdvihla sa a odletela.

Chlapec sa zľakol tajomného vtáka a rýchle sa skryl.

Od toho dňa sa mu usadil v duši nepokoj.

Fitovi nemohla ujsť táto zmena v jeho správaní. Rozhodol sa, že poskytne Jánovi Bibijánovi nejakú zábavu a tak rozptýli jeho zamyslenosť.

— Ján Bibiján, — navrhol Fit, — chceš, aby sme sa zahrali s deťmi na tamtej rovinke za mestom?

— Pravdaže chcem, — prisvedčil Ján Bibiján, ktorému duša zatúžila po veselých detských hrách, — ale, teba, Fit, sa deti budú báť.

— Nebudú. Premením sa na Cigánika. Budem sa s nimi hrať ako ty.

Čertík sa vo chvíli premenil na Cigánča s veselým úsmevom, bielymi zubmi, kučeravými vlasmi a jasnými hravými očami.

— Tak sa mi lepšie páčiš, — povedal Ján Bibiján.

Za mestom bola zelená priestraň, na ktorej sa schádzaly a hraly deti zo štvrte, odkiaľ bol i Ján Bibiján. Neďaleko bola hrnčiarska dielňa ujčeka Gorčilana. Bol to tichý a dobrý človek. Nosil okuliare veľkú zablatenú zásteru, zavesenú okolo krku, uviazanú okolo pása. Robil pekné hlinené hrnce, krčahy, misy, tanier, džbány a pekáče. Nádoby schly pred jeho malou dielňou. Deti mu často narobili veľa škody. Kamením rozbíjaly uhnietené nádoby, alebo stúpaly na ne bosými nahami.

Ujček Gorčilan sa hneval a karhal malých nezbedníkov. Odháňal ich, prosil, no nikdy na nikoho nesiahol rukou. Mal dobrú dušu a deti mal rád. Vlastných detí nemal, nuž tešil sa z cudzích a odpúšťal im nezbednosti.

Tohto dňa si spravil z hliny figúrku človečika a nechal ju pred dielňou schnúť. Človečik bol taký veľký ako Ján Bibiján. Ujček Gorčilan ho nazval Kalčom.*

* Kal — blato, Kalčo — chlapec z blata.

Kalčo stál pevne na bosých nohách. Nohavice mal vyhrnuté, ruky vo vreckách. Sušil sa na slnci. Ujček Gorčilan bol po práci kdesi na dvore. Vypaľoval hlinené výrobky.

Fit a jeho priateľ zastavili sa pred Kalčom. Toto nehybné dieťa sa im zapáčilo. Bolo spokojné, pohľad malo upretý na slnko.

V duši Jána Bibijána sa opäť prebudily zlé sklony. Pristúpil k hlinenej postave a uštipol jej z bedra kúsok hlíny. Potom začal pichať Kalča palicou do uší, do nôh. Kalčo trpezlivo znášal všetky ukrutnosti. Fit stál stranou a mal sa zadusiť od smiechu.

Čierna vrana, stará známa Jána Bibijána, zakrúžila nad nimi. Sadla si na strechu Gorčilanovej dielne. Kvákala a mávala krídlami. Chcela chlapca varovať. No Ján Bibiján bol taký zaujatý touto nepekňou zábavkou, že si vrany nevšimol. Ale stala sa neočakávaná vec. Keď Ján Bibiján pichol do prs hlineného chlapca, práve tam, kde sa nachádza srdce, Kalčo od bolesti vykrikol a zdvihol ruky oproti svojmu trýzniteľovi.

— Utekaj! — vykrikol Fit a prvý sa dal do behu.

Ján Bibiján sa zľakol a pobral sa za Fitom. Rozhnevaný Kalčo pustil sa za nimi. Hľadal kamene, aby sa odplatil svojmu mučiteľovi. Keď nenašiel kamene, odtrhol si svoju hlinenú hlavu a hodil ju veľkou silou za Jánom Bibijánom. Kalčova ťažká

hlava tak tuho udrela Jána Bibijána, že sa mu vlastná hlava odtrhla a gúľala sa po zemi.

Starý diabol, Fitov otec, nebadane sledoval chlapcov. Schytil Kalčovu hlavu a prilepil ju nezbedníkovi na krk. A Kalčovi zas nasadil hlavu Jána Bibijána.

Ján Bibiján a Fit bežali ďalej, ako by sa nebolo nič stalo.

Ale keď sa vzdialili a skryli za hustú vrbinu, chlapec sa zastavil a povedal:

— Fit, čosi ma omína!

— Čo? — spýtal sa Fit.

— Omína ma hlava ...

A keď sa naklonil nad mláku a uzrel sa vo vodnom zrkadle, s úžasom zbadal, že namiesto svojej hlavy má Kalčovu hlinenú.

— Moja hlava! Kde je moja hlava? — zavolał nastrašený. — Fit, nájdí mi hlavu! ...

Fit objal svojho revajúceho priateľa, ktorému z očí padaly veľké bahnisté slzy, a začal ho potešovať.

— S touto hlavou sa budeš mať lepšie. Nebudeš myslieť na kadejaké hlúposti. Budeš spokojne a veselo žiť. Mnohí nosia také hlavy, pravda, nevedia o tom. A naozaj, tí sú šťastliví. Také hlavy sú celé a plné. V nich nieto dutiny, aby sa ta vmestil mozog. Preto ich hlava nikdy nebolí. Musíš byť hrdý, že si sa zbavil svojej strapatej, z ktorej ti pri každom údere tiekla krv, a že si dostal takúto.

Ján Bibiján počúval Fitove potešujúce slová. Hliená tvár začala sa mu usmievať.

A tu nad ním zakrúžila čierna vrana, smutne zakvákala a prehovorila:

— Ťažko, veľmi ťažko tebe,
Janko Bibiján.
Čakajú ťa hrozné skúšky,
ty si na ne sám.

Nezúfaj si ale preto,
smelo bi sa len.
Skončí sa raz bolesť, muky,
vzíde nový deň.

Stratil si už svoju hlavu,
ale pozor daj!
Chrániť svoju mladú dušu,
vždy na mysli maj!

V srdci nech ti kvitne stále
dobrá, lásky kvet.
Tak ti vzíde svetlo zasa,
vráti sa ti svet.

Už nie hlavou, ale srdcom
hľadaj slnca lúč.

Z chýb sa svojich, milý Janko,
usilovne uč!

Len keď budeš okom srdca
hľadiť v šírý kraj,
zmení sa ti všetko razom
sťa zázrakom v raj.

A vedz, keď ma v núdzi pozvú
ústa tvoje sem.
I keď by som bola hockde,
pomôcť tebe chcem.

Keď to vrana dopovedala, vzlietla, vysoko zakrú-
žila a odletela.

CIGARETA

Ján Bibiján si na novú hlavu zvykol. Zdalo sa mu, že mu je s ňou lepšie. Nemyslel už na nič, nebál sa ničoho. Spokojne a bezstarostne prežíval dni. Už nič neznepokojovalo jeho dušu. Bez odporu sa podvoľoval Fitovým želaniam. Nelámali si hlavu nad svojimi činmi. Keď osamel, zjavovala sa pri ňom tá zvláštna čierna vrana. Ján Bibiján sa s ňou zabával, ba dovoľoval jej, aby si sadala na jeho hlavu.

Raz mu povedala:

— Ján Bibiján, si stratený. Fit ťa chce zaviesť ďaleko do podzemného kráľovstva čertov. Maj sa na pozore!

— Nebojím sa, — odvetil chlapec. — Chcem vidieť to čertovské kráľovstvo.

— Ján Bibiján, keď ma budeš potrebovať, zavolaj ma. Prídem.

— Ako ťa mám zavolať?

— Zavolaj tri razy: Kvá, kvá, kvá!

Len čo to počul, zasmial sa, podskočil a zakričal: „Kvá, kvá, kvá!”

Keď vrana videla, aký je ľahkomyselný, zosmutnela. V očiach sa jej zjavily slzy. Chvíľu mlčky postála, potom odletela.

Práve vtedy začul Ján Bibiján veselo Fita pohvizdovať. Fit bol kdesi zmizol. O chvíľočku vytrčily sa odkiaľsi jeho čierne rožky.

A Fit hneď:

— Pod' so mnou!

Šli po roliach, posiatych tabakom. Naokolo sa šírila ťažká, omamná vôňa.

— Hľaď, ako pekne vonia! — povedal Ján Bibiján.

— Omamne, — odvetil Fit.

— Už som raz fajčil, — riekol Ján Bibiján, — ale bolo mi zle.

— Teraz ti nebude. Dám ti veľmi dobrú cigaretu. Keď ju vyfajčíš, nikdy nezanecháš tabak.

Fit ukázal priateľovi lesklú škatuľku, naplnenú cigaretami.

— Daj! — povedal žiadostivo Ján Bibiján.

— Nie tu! — riekol Fit.

Keď prešli veľké tabačné polia, vošli do úľabiny, kadiaľ pretekala rieka.

— Kam ma vedieš? — spýtal sa Ján Bibiján.

— Pod' a nepýtaj sa! — odvrkol Fit.

Viedol Jána Bibijána po kamenistom chodníčku priamo na hrebeň.

Čertík kráča rýchle a ľahko popredku, Ján Bibiján za ním. Usmieval sa, aby nezaostával. Ale hlinená hlava mu bola na ťarchu. Chytro sa unavil.

— Fit, odpočíňme si!

— Pod', — súril Fit. Obrátil sa a pozrel na Jána Bibijána. Keď videl jeho hlinenú tvár, unavenú a vyschnutú, bez kvapky potu na čele, dusil sa od smiechu.

— Vylez mi na chrbát! — riekol Fit a zohol sa. Chlapec urobil, ako mu čertík kázal.

Fit sa potom rozbehol, skákal s kameňa na kameň, so skaly na skalú, ľahko ani pierko. Potom sa vzniesol nad strminy, priepaste a vzlietol do výšky sťa orol.

Ján Bibiján pevne oblapil Fitov krk. Len na Fitovom chrbte sa mu celkom páčilo.

Fit složil svojho priateľa na najvyššom vrcholci hory.

— Videl si, čo dokážem? — spýtal sa Jána Bibijána. — Si spokojný?

— Som.

Fit vytiahol lesklú škatuľku. Jednu cigaretu podal

Jánovi Bibijánovi, druhú si zapálil sám. Sadol si na mäkkú trávu.

Dym cigarety omámil dušu Jána Bibijána.

Kdesi ďaleko videl mestečko. Tam žili jeho rodičia, ktorí ustavične na neho mysleli. Slnce sadalo za obzor. Veľký tmavý oblak, ako by netvor s rozškľabenu papuľou, chcel zhltnúť žeravú loptu slnca.

Ján Bibiján hľadel na cigaretu. Nepociťoval ani strach ani žiaľ. Ležal omámený, nehybne. Nemyslel už ani na mestečko, ani na svoju matku. Nemyslel na nič. Ľahký horský vietor mu chladil suchú tvár, no on to necítil.

Fit ležal vedľa neho a usmieval sa. Veľmi pekne sa usmieval.

V KRÁLOVSTVE ZLA

Ján Bibiján fajčil a fajčil. V ušiach mu znel príjemný zvuk. Zmocnila sa ho akási slastná únava. Nevládal ani oči otvoriť.

Vtom pocítil, že letí, že sa vznáša vo výške. Okolo neho ženú sa oblaky so strašnou rýchlosťou. Potom cítil, že sa ľahučko spúšťa dolu, do tmavej priepasti. Striasol sa. Zdalo sa mu, že sa prebúdzá zo strašného sna. No keď sa lepšie rozhlíadal, videl, že sedí na Fitovom chrbte a Fit s ním letí veľkou rýchlosťou dolu do priepasti, priam do stredu zeme.

— Kam letíš? — pomykal za väzy Ján Bibiján svojho priateľa.

Fit neodpovedal, iba zrýchlil let.

Čoskoro sa niesli nad priepasťou, osvetlenou so všetkých strán zvláštnym belasým svetlom. Chlapec videl, že svetlo vychádza z podivných lúčov a že tieto lampy sú oči ohromných skamenelých netvorov. Šum, čo tu vládol, podobal sa sykotu hadov.

Zľakol sa.

— Fit! — zvolal, — kam ma nesieš?

— Si v našom kráľovstve. Rozlúč sa s horným svetom a buď poslušný!

— Fit! — kričal prestrašene chlapec. — Vráť ma späť! Vráť ma zasa na biely svet!

— Mlč! — zahriakol ho čertík.

Ján Bibiján sa napajedil. Lapol Fita za chvost.

— Fit, ak sa nevrátiš, zaraz si bez chvosta! — skríkol.

Ale čertík letel, ako najrýchlejšie vládol. Letel uprostred svetla, čo vyžarovalo z očí kamenných netvorov. Čím ďalej leteli, sykot plazov bol čoraz silnejší a strašnejší.

Fitovo správanie pobúrilo Jána Bibijána. Hnev mu naplnil srdce. V hlinenej hlave sa mu prvý raz zrodila myšlienka na úbohú matku a dobrého otca.

Nahnevany tak tuho potiahol Fita za chvost, že mu ho vytrhol priam s koreňom ako stromec. Potom ním švihol ako bičom a začal čerta šľahať.

Fit od bolesti reval a potriasal chrchtom. No ne-

podarilo sa mu Jána Bibijána shodiť. Ján sa držal Fita mocne.

— Fit, vráť ma zpät, lebo ti vytrhám aj rohy!

Vtedy sa Fit tak striasol, že Jána Bibijána shodil s chrbta. Chlapec padal veľkou rýchlosťou a čertík tak žalostne škrečal, že sa ozývalo celé podzemie.

Ján Bibiján padal, rútil sa na široké priestranstvo, do ktorého boli napichané ostré čertovské rohy.

— Tu je moja smrť, — pomyslel si chlapec. Ztvoril oči, aby nič nevidel.

Vtom si spomenul na osamelú vrana, čo tak často lietavala okolo neho a povedala mu, aby ju zavolať, keď bude zle.

Ján Bibiján na plné hrdlo zakričal:

— Kvá, kvá, kvá!

Len čo to povedal, ocitol sa na krídlach čiernej vrany. Zbadal, že ho nesie na druhú stranu.

Ján Bibiján sa mocne držal vtáka a cez slzy mu hovoril:

— Milá vrana, milá sestra, vyveď ma na biely svet, zachráň ma!

Vták tri razy zakvákal: „Kvá, kvá, kvá” a preletel cez veľké dvere, ktoré sa pred nimi rozzevily ako ohromné ústa.

Ján Bibiján videl širokú dvoranu, v ktorej dlážka, povala i všetky steny boli z veľkých čiernych zrkadiel.

Prostred dvorany stál čierny trón. Vrana si naň sadla, striasla s chrbta Jána Bibijána a povedala:

— Tu je trón strašného čarodejníka Mirilajlaja. Ja som jeho zajatkyňa a správaj sa podľa jeho vôle.

Ján Bibiján si sadol na trón a horko zaplakal. Začal láskať a bozkávať čierneho vtáka, ktorý milo a smutne na neho pozeral.

— Mlč, — povedala vrana. — Mlč a neboj sa! Kým máš v rukách diablov chvost, nik ťa nedostane. Rozumel si?

— Áno, — odvetil Ján Bibiján.

— Keď ma budeš potrebovať, zasa ma zavolaj, — pripomenula vrana. — Teraz sbohom!

Vzlietla a stratila sa ani tieň.

Chlapec zostal sám. Videl sa v čiernych zrkadlách. Podobal sa chrobáčikovi, zatvorenému vo veľkej tmavej škatuli. Pevne držal v ruke čertíkov chvost a niekoľko ráz nim zašvihol. Potom sa prechádzal po priestrannej izbe.

Moril ho smäd. Ale kde vziať vodu?

Zastal si pred jedno z čiernych zrkadiel a dotkol sa ho rukou. Keď sa doň pozrel, znova si uvedomil, že má hlinenú hlavu. Keď ju zbadal na svojom krku, strpol a v zúfalstve sa zvalil na zem. Začal plakať nad svojou stratenou hlovou, na ktorej miesto blatistých a tmavých jamiek svietily ihravé a živé oči. A miesto blatistých a popukaných úst kvitly ako ruže

šťavnaté pery; v ústach mal biele zuby, čo tak pekne žiarili, keď sa usmieval.

— Prekliati čerti, vráťte mi moju hlavu! — volal,
— vráťte mi moju živú, peknú hlavu!

Kopal nohami a váľal sa po zemi. Keď opäť vstal, a pozrel sa do zrkadla videl, že na krku už nemá hlinenú hlavu Kalčovu, lež somársku s dlhými ušami.

Utekal k druhej zrkadlovej stene. Tam sa videl s hlavou psa. V každom zrkadle videl sa s inou hlavou: s hlavou mačky, opice, líšky, jašterice, vretenice a žaby.

Začal tlčiť a rozbíjať veľké zrkadlá. Pukaly na veľké kusy, s hrmotom padaly. No zápäť sa vracaly na pôvodné miesta a srastaly sa do celkov ako predtým.

Takto si vybíjal zlosť na zrkadlách. Konečne sa unavil, klesol na zem a zaspal.

PODIVNÝ SEN

Ján Bibiján, ako by omámený zázračnými bylina-
mi, zaspal. Ležal na zrkadlovej dlážke. V ruke pevne
držal čertov chvost. Prudko dýchal, ústa mal otvorené.
Chvíľami hlboko vzdychal, ako by sa zbavoval
ľarchy alebo spomínal na niečo pekné, čo dávno
minulo. S času na čas svraštil nespokojné čelo. Vtedy
prudko kopal nohou a krčovite svieral chvost.

Snívало sa mu, že vošiel do veľkej dravej, mútnej
rieky. Niesla ho pomedzi kamene a skaly a silno
ho plieskala o brehy.

— Pomóc, pomóc! — volal, ale nevidel nikoho,
kto by ho zachraňoval. Hlas mu zanikol v besnom
hukote dravých vlŕn.

Vystieral ruky po kameňoch a koreňoch, ale každý
predmet, na ktorý siahol, unikol pred ním. A rieka

bola čoraz hlbšia a prudkejšia. Telo ho bolelo, hlinená hlava sa vo vode rozpúšťala. Obával sa, že sa mu odlepí. Potom by zostal bez hlavy. Namáhavo ju dvíhal, no hlava len zatažovala, nechcela sa podrobiť jeho vôli.

Vlny rozbúrenej rieky ho niesly popri čudných brehoch, po ktorých sa mihaly vábivé obrazy.

Na krivolakej cestičke, medzi rozvinutými stromami, po rozkvitnutých lúkach prechádzajú sa jeho vrstovníci: chlapci i dievčatá. Všetci sú milí, pekní, čistučkí. Majú žiariace a dobrácke oči. S knižkami v rukách odchádzajú do školy. Obďaleč usilovný roľník kráča za pluhom. Orie a spieva. Na druhej strane zelená poľana. Prostred poľany rozvetvený strom. Okolo neho tancujú veselé dievčence, ovenčené kvetmi. Potom videl dedinku, ožiarenú slnkom. V strede dedinky stojí kostol. Na ňom sa jagá kríž. Po širokej ceste vedľa kostola kráča jeho matka. Je smutná, zlomená, šepká meno strateného dieťaťa.

— Mama, mamička! — volá Ján Bibiján a vystiera k nej ruky. A jej milý obraz sa vzdáľuje a mizne.

S horského úbočia zostupuje chlap a ženie somára s ťažkým nákladom dreva. Ján Bibiján starčeka zďaleka pozná. Je to jeho otec, shrbený, zostarnutý.

— Tatko, tatičko! — volá naň chlapec, ale obraz sa rýchle trati.

Rieka šumí, unáša ho. Smeruje rovno k hore. Pozná

ju. Pozná všetky vrchy! Hľa, pod nimi je mestečko. Slniečko páli nad biednymi strechami. Z krivých uličiek vychádzajú ľudia. Ponáhľajú sa do práce. Škorce lietajú vysoko nad topoľmi, okolo veľkej, bielej školy. Deti ich veselo vítajú.

Konečne ho rieka vyhodí na breh.

Je zachránený. Obzerá sa. Poznáva známy kraj, rodné mesto. Hoci je unavený a mokrý, vstáva a poberá sa napred.

Vidí hrnčiarsku dielňu ujčeka Gorčilana. Pred ňou stojí tak, ako ho videl prvý raz, hlinený Kalčo. Na Kalčovom krku vidí svoju hlavu.

Srdce Jána Bibijána sa naplní hnevom. Zrýchli kroky, zatne päste, zamieri k spokojnému Kalčovi, postaví sa pred neho a zvolá:

— Daj mi hlavu! . . .

Ale jeho vlastná hlava sa zasmieje a odvetí:

— Tebe pristane hlava z blata, nie si hodný nosiť ľudskú hlavu a mne je tiež u Kalča lepšie.

— Moju hlavu! — skríkne ešte silnejšie Ján Bibiján. — Chcem svoju hlavu, vezmi si hlinenú, je mi ťažká.

Ján Bibiján sa tak rozkričal a rozplakal, že sa zobudil.

Keď sa zobudil, videl, že je ešte v dvorane s čiernymi zrkadlami. Vedľa neho stála čierna vrana a nežne mu upravovala zobákom vlasy.

Ján Bibiján objal čierneho vtáka a zaplakal.

— Neplač, Ján Bibiján! — tíšila ho vrana. — Kým
držíš v hrsti čertov chvost, neboj sa ničoho!

Len čo to dopovedala, zmizla.

KAM SA DOSTAL
JÁN BIBIJÁN

Chlapec dlho chodil po zrkadlovej sieni. Pokúšal sa nájsť dvere. Chcel čím skorej odtiaľto vyjsť. Trápil ho smäd. Okolo neho vládlo ticho a samota. Počul iba ozvenu vlastných krokov. V sieni bolo belasé prítmie. Nevedel, či je deň, či je noc. Nebolo tu zariadenia. Len prostred dvorany sa črtal čierny trón. Ján Bibiján sa zahľadel na trón. Zbadal, že horný okraj operadla je ozdobený sklenými rukami. Ruky boli zostavené v podobe hviezdy. Z rúk vychádzalo to zvláštne belasé svetlo. Na každej ruke svietily nápisy. Ján Bibiján ich začal čítať.

Vľavo, rovno, vpravo,
hore, dolu, tam,
všade zastaň, myslí tuho,
nástrahy sa chráň!

Z nápisov nevedel Ján Bibiján nič pochopiť. Mýlilo ho i to, že „vľavo” bolo napísané na ruke, čo ukazovala vpravo a „vpravo” bolo napísané na ruke, čo ukazovala vľavo. „Hore” bolo na ruke, ukazujúcej dolu a „dolu” zasa na ruke, ukazujúcej hore.

Od strachu střípol. Pochopil, že sa dostal ta, odkiaľ niet návratu. Priclonil si rukami tvár a zaplakal. Ťažké vzdychy draly sa mu z hrude. Slzy padaly na zrkadlovú dlážku. Klopkaľy ako zrnká šošovice. To mu bolo čudné. Sklonil sa, pozrel na dlážku. Blízko nôh utvoril sa zo slz malý pramienok. A pramienok tiekol, zvrátil sa, tvoril písmená. Z nich slová, napokon vetu: „Ján Bibiján, neboj sa, poď za nami.”

Chlapec sa ešte viacej rozplakal a sledoval tok slz. O chvíľu pramienok utváral tento verš:

Za nami poď, chlapček, nič sa neboj!
Slza, ktorá zo srdca ti plynie,
k blahu duše pokojne sa vinie.
Osvieži ju ako ranná rosa,
po ktorej si nôžka chodí bosá.

Kto nezná plač, jeho srdce skala,
duša plná búrky desnej, revu.
Kto zná ľútosť, čistý je sťa víla,
ktorá trhá na lúčine kvety
a nepozná v svete zloby ani hnevu.

Za nami poď, chlapček, nič sa neboj!
Ukážeme ti hneď cestu novú,
po ktorej rád pôjdeš zasa znovu,
šťastia plný v svojej malej duši.

Toto písmo zo slz sa stavalo na sklo ako náhrdelník z drahokamov. Chlapec ho udivene a s nádejou pozoroval, až kým nedosiahol stred náprotivnej steny. Tu sa písmo skončilo. Slzy začaly vytvárať bodky. Z bodiek vznikla jasná čiara, ktorú doteraz nezbadal. Keď sa dobre zahľadel, videl, že čiary sa spojily do obdĺžnika, podobného dverám.

Chcel čím rýchlejšie utiecť, zachrániť sa. Bez dlhého uvažovania pritlačil rukou označené miesto. Naozaj, pred ním sa otvorily dvere. Videl nimi širu piesočnatú púšť, ktorá oslepujúco žiarila. Prekročil prah a prekvapene zastal. Po oboch stranách videl nespočetné množstvo dverí. Boly natreté rozličnými farbami: červené, zelené, belasé, čierne, biele. A nad každými dverami bol nápis. Pozrel, aký nápis je na

dverách, z ktorých práve vyšiel. Bolo tam: Veľký čarodejník Mirilajlaj.

Nad susednými čiernymi dverami Ján Bibiján s úžasom čítal:

„Kráľovstvo diablov.”

Keď si uvedomil, že nie je v tom kráľovstve, trochu sa uspokojil a zo strachu, aby sa ta nedostal, rýchle sa chcel vrátiť. Vtom z diabolského kráľovstva začul šum a rozhovor. Zastal. Chcel počuť, čo sa tam robí.

Hovor sa rýchle premenil na škrek a rev. Potom počul údery. Iste niekoho bili. Keď sa lepšie započúval, poznal hlas svojho priateľa Fita. Zo zvedavosti sa priblížil k čiernym dverám, za ktorými počul Fitov rev.

— Jaj, jaj, pustite ma! — reval Fit tak silne, až sa dvere triasly.

— Kde máš chvost? Kde máš chvost? — ozýval sa hrubý hlas.

— Jaj, jaj, nebite ma! Sľubujem vám, že spravím všetko, aby som dostal chvost nazpät.

— Či vieš, nezdarný syn, že kým je v ľudských rukách čo len jeden čertovský chvost, naša práca je daromná?! Sme bezmocní, nemôžeme páchať zlo a nemôžeme sa pohybovať po zemi. — Tak kričal ten strašný hlas.

— Dostanem zpät svoj chvost! — škrečal Fit.

— Pustite ma! Vyhľadám Jána Bibijána, oklamem ho a vezmem si svoj chvost!

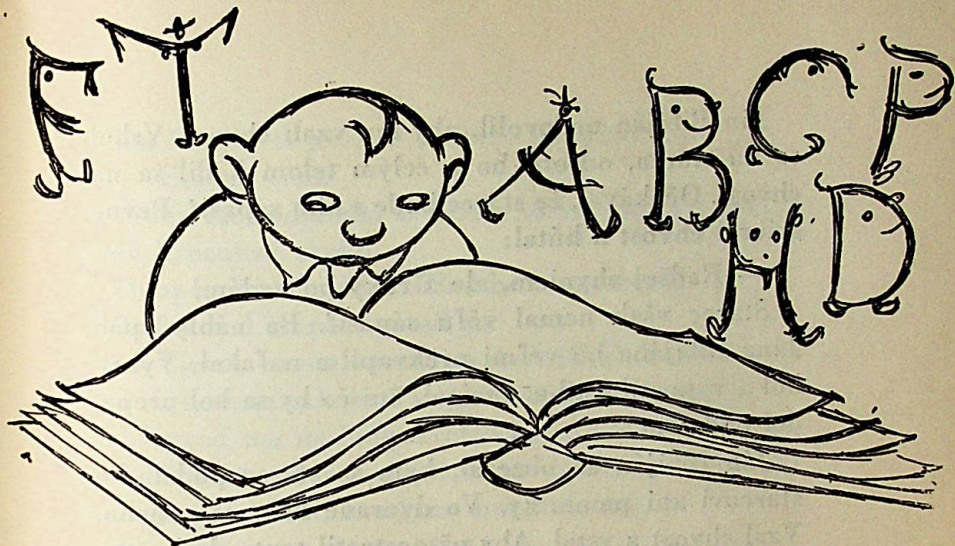
— Ako ho vezmeš? — hrmel strašný hlas. — Ján Bibiján je v kráľovstve veľkého čarodejníka Mirilajlaja. Prečo si ho nechal tam? Hlúpy čert?!

— Zmýlil som si dvere, — bolo počuť Fitov hlas. — No ja ho zasa nájdem, pustite ma!

Ján Bibiján počúval všetko so zatajeným dychom.

Radosť, radosť taká veľká, akú ešte nikdy nepociťoval, mu naplnila dušu. Rodilo sa v ňom veľké želanie, zachrániť sa. Pochopil, že kým má Fitov chvost, sú čerti bezmocní. Rozhodol sa, že ho bude opatrovať a chrániť. Nikomu ho z ruky nevydá.

A tu zbadal, že nemá chvosta. Vyskočil, ako by ho uštipla osa. Vrátil sa do zrkadlovej siene.

PODIVNÁ KNIHA

Ked' vošiel znovu do čiernej zrkadlovej siene hľadať čertov chvost, prekvapene zastal a veľmi sa nalakal. Kde vládla predtým hrozná mlkvota, kde nebolo živej bytosti, videl teraz čudného človeka. Bol to starec s dlhou bielou bradou. Siahala mu až na zem. Cez plecía mal prehodený široký plášť. V rukách držal obrovskú knihu. Takú veľkú knihu Ján Bibiján jakživ nevidel. Podivný starec kráčal pomaly, opatrne, ako by čosi hľadal. Práve vtedy, keď chlapec zatváral dvere, starec sa sklonil a chcel čosi zdvihnúť so zeme. Bol to čertov chvost.

Ján Bibiján nedovolil, aby mu vzali chvost. Vrhol sa na starca, odsotil ho a celým telom hodil sa na chvost. Očakával, že starec bude s ním zápasiť. Pevne svieral chvost a hútal:

— Radšej zhyniem, ale z ruky ho nedám!

Starec však nemal vôľu zápasiť. Ba náhly vpád Jána Bibijána ho veľmi prekvapil a naľakal. Vykríkol a vypustil knihu. Zmizol, ani čo by sa bol prepadol pod zem.

Ján Bibiján sa obzeral, kam sa starec podel. Po starcovi ani pamiatky. Vo dvorane bolo zasa ticho. Vzal chvost a vstal. Aby už nestratil tento drahocenný poklad, opásal si ho pod košeľou. Potom od únavy zaspal.

Samota sa mu už nezdala taká strašná. Mal čertov chvost. Mohol dúfať, že sa vyslobodí. Pociťoval hlad a veľký smäd. Ešte sa mu nikdy nežiadalo tak piť.

Nevedel, čo má robiť. Spomenul si na čiernu vranu. Pomohla mu toľko ráz. Hádám ani teraz mu nedá zahynúť.

— Kvá, kvá, kvá! — zvolal.

Čiernou dvoranou zašumely krídla. Vrana si sadla na trón.

— Smädný som, — povedal Ján Bibiján. Nestačil dopovedať, a vrana odletela.

O chvíľu sa vrátila. V zobáku priniesla orechovú škrupinku, plnú vody.

Ján Bibiján si jedným dúškom uhasil smäd.

— Hladný som.

Vrana zasa odletela. O chvíľu sa vrátila. V zobáku mala hroznové zrnko.

Chlapec zrnko zjedol. Hlad ho už netrápil.

Podakoval vrane a prosil ju:

— Čierna vrana, neznáma sestrička! Kto si, od-
kiaľ si, neviem. Ale keď sa už o mňa staráš, vyslobod'
ma! Vyveď ma na biely svet. Chcem zasa vidieť po-
zemský svet. Chcem nájsť svoju hlavu a vrátiť sa
k svojim rodičom, ktorí za mnou smútia.

Vrana zamyslene sklonila hlavu. Oči jej zosmutne-
ly. Obrátila sa ku knihe, ktorá vypadla starcovi z rúk,
a povedala:

— Čítaj túto knihu. Keď ju prečítaš, zachrániš sa.

Dopovedala a zmizla, ako by sa do zeme prepadla.

Ján Bibiján osamel. V zrkadlovej sieni ani len
muška nezabzučala. Zvedavo sa priblížil k veľkej
knihe. Prečítal nadpis. Na striebornej väzbe, obsypa-
nej briliantmi a drahocennými kameňmi, bolo napí-
sané: „Som kniha života”. Pod tým drobnejšími
písmenami: „Kto ma číta, nebude smädný, kto mi ro-
zumie, nevyhladne.”

Chlapec otvoril knihu a začal čítať. Najprv ho
prekvapilo čudné písmo. Litery v knihe mali podobu
malých ľudí. Tito ľudkovia, postavení vedľa seba,
tvorili slová, riadky a celé stránky. Boli pekní, ve-

selí, oblečení do pestrých šiat. A čo bolo najzvláštnejšie, vedel z tejto knihy čítať, rozumel obsahu. Písmo sa mu páčilo, človečikovia mu boli akýsi známi.

Vhlbil sa do čítania. Zprvu čítal ticho, potom pošepky a napokon hlasno.

V knihe boli čudné rozprávky o živote rozmanitých ľudí, krajín národov a plemien. Tu sa rozprávalo o večnom zápase ľudí s prírodou, o ustavičnej práci, aby si zadovážili výživu, aby sa povzniesli a stali sa lepšími. Rozprávky boli také pútavé, že chlapec od nich nezdvihol hlavu.

Ako tak čítal, medzi dvoma stránkami našiel za hrst' vlhkej zeme.

Vytriasol ju zpomiedzi listov a čítal ďalej. Medzi ďalšími listami našiel niekoľko žitných zrníek. Vytriasol i tie na zem. Keď zdvihol hlavu, cítil, že je hladný.

— Ach! — vzdychol si Ján Bibiján.

Tu z knihy vyskočily písmená: A a B. Rozbehly sa po dvorane, pretisly sa kľúčovou dierkou. O chvíľu sa vrátili. Priniesly misy, plné najlepších jedál.

— Nech sa páči!

— Ďakujem vám, A a B! — riekol Ján Bibiján a nedal sa veľa núkať.

A a B sa postavily pred neho. Chlapec jedol s takou chuťou, že písmená-obsluhovači, odstúpili nabok. Bály sa, aby ich s jedlom nezhltoľ.

K HORNÉMU SVETU

Nevedel, ako dlho čítal veľkú knihu. Nevedel, či je deň, či noc, nezbadal, ako prebehol čas. Keď prečítal poslednú stránku, kniha zmizla.

Vystrel sa. Začal sa prechádzať. Ešte vždy bol omámený čarovnou knihou. Keď sa pozrel do zrkadlovej steny, videl, že vyrástol o niekoľko centimetrov.

Oživil. Strach pominul. Dušu mu naplnila nádej.

Z knihy sa všeličo naučil. Dozvedel sa, že i keď človek robí chyby a hlúposti, môže ich napraviť. Len musí mať odvahu a pevnú vôľu. Môže bojovať aj proti zlu a zvíťaziť nad ním. Niet takého ťažkého položenía, z ktorého by človek nevybádlol. Stačí, keď má smelosť a vytrvalosť boríť sa so zlom a prekážkami.

Potom sa stáva z neho víťaz, vždy smelý, vždy hrdý,
vždy plný nádeje.

Ján Bibiján sa rozhodol, že sa zachráni. Vyjde od-
tiaľto, nájde si svoju hlavu a vráti sa k rodičom.

Premýšľal. Hútal, ako prekonať trampoty a pre-
kážky, ktoré ho čakajú. Mal dobrého pomocníka,
smelosť. Začal si pohvizdovať, potom aj nôtiť:

— Nebojím sa ja už veru :
ničoho na svete.
Voľný som sťa vtáčik
vo výšinách lete.

Hlas Jána Bibijána rozľahol sa v opustenej miest-
nosti. Čierne zrkadlá sa zatriasly a zadrnčaly. To ho
ešte viacej povzbudilo. Chcel silou svojho hlasu roz-
biť steny a ešte silnejšie volal:

— Roztrhnem čarokráž,
ktorá ma zviedla sem.
I čerta ľúteho
teraz už premôcť viem.

Sklené steny začaly praskať a pukať ako pri ze-
metrasení. Izba zjasnela a zažiarila.

V stenách sa otvorily dvercia. Vychádzali cez ne

Ľudkovia v pestrých šatách. Triasli sa od strachu a prosili:

— Ján Bibiján, mlč, nekrič, nespievaj! Zobudíš nášho veliteľa veľkého čarodejníka Mirilajlaja.

Ján Bibiján vytiahol zpoza košeľe čertov chvost. Pohrozil ním.

— Nebojím sa vášho Mirilajlaja! Vyvedte ma ztadeto!

Pri pohľade na čertov chvost Ľudkovia sa hrozne poľakali. Hodili sa na zem a ležali ako mŕtvi.

— Vstaňte! — rozkázal Ján Bibiján. — Vyvedte ma odtiaľto!

Ale strakatí Ľudkovia sa nepohli. Len ich malé vyplašené očka prezrádzaly, že žijú.

— Vstaňte! — zvolal ešte hlasnejšie Ján Bibiján. — Zaveďte ma k vášmu Mirilajlajovi!

Ľudkovia začali sa svíjať do klbiek ako ježky.

Keď Ján Bibiján videl, akí sú títo ľudia bezmocní, zasmial sa. Schoval chvost pod pazuchu, schytil jedného za golier a začal si ho prezerať.

Klbká sa hneď povystieraly. Ľudkovia povyskakovali. S veľkým piskotom fujazdili do dvierok, zkaďe prišli. Čosi-kamsi boli preč, okrem jedného, čo bol v chlapcových rukách.

— Prosím ťa, pušť ma! — vykrikol zajatý človečik.

— Neboj sa! — povedal Ján Bibiján. — Len mi prezrad', ako odtiaľto ujsť!

— Neviem, neviem, — jačal človečik a triasol sa na celom tele.

Ján Bibiján sa usmial a posmelil ho:

— Neboj sa!

— Bojím sa čertovho chvosta. V našom kráľovstve za najstrašnejšie sa pokladá čertov chvost. Veľký Mirilajlaj ho už dávno hľadá. Chce ho svojimi čarami zbaviť moci. No dosiaľ sa mu ho nepodarilo nájsť. Veľmi sa ho bojí. Ale ak mu dáš z neho čo len jeden chl'pok, pustí ťa.

— Zaveď ma k Mirilajlajovi! — rozkázal Ján Bibiján. — Neublížim ti.

— Zavediem, len ma pusť.

— Dobre, ale ak utečieš, vyšibem ťa chvostom.

— Pusť ma, neoklamem ťa!

Ján Bibiján pustil človečika.

— Pod' za mnou! — pokynul človečik. Priblížil sa ku sklenej stene. Našiel v nej dierocku ako bodka. Vstrčil do nej kľúčik, nie väčší ako ihla. Stena sa pootvorila. Pred Jánom Bibijánom sa rozprestierala nekonečná hora. Voňala orgovánom. Nebo nad horou bolo belasé, slnce hrialo, vtáci veselo spievali.

Keď človečik videl, že sú na slobode, hybaj do hory! Zmizol ani dym.

Chlapec si myslel, že sa zachránil, že toto je horný

svet, ktorý tak dávno opustil. Vykročil po chodníčku. Ale sa pohla pred ním aj hora. Pridal do kroku, aby ju dostihol, ale hora ustupovala tak rýchle, ako rýchle kráčal.

Nezľakol sa. Vytiahol chvost a pohrozil hore:

— Stoj!

Hora zastala. Vošiel do lesa. V hustej burine sa prepletalo veľa chodníčkov. Bez rozmýšľania sa pustil po najrovnejšom. Chodníček ho priviedol k trom studničkám. Zurčala z nich čerstvá voda.

Bol smädný. Zastavil sa pred prvou a chcel sa napiť. Nestačil otvoriť ústa, a voda sa premenila na železo.

Sklonil sa k druhej studničke, ale v tejto sa voda premenila na zlato. V tretej sa premenila na striebro.

Nechal studničky studničkami a pobral sa preč. Tu zakvákala nad ním čierna vrana:

— Ján Bibiján, nechod' po tejto ceste! Pod' za mnou, zavediem ťa k Mirilajlajovi!

Vrana letela popredku. Chlapec sa pohol za ňou.

Čoskoro sa v hore zjavil dym. Keď prišli bližšie, zbadali starca. Sedel pri veľkom ohni a miešal čosi dlhou varechou v hlinenom hrnci nad pahrebou. Bol to ten istý starec, ktorý zabudol v zrkadlovej sieni veľkú knihu.

MIRILAJLAJ

Veľký čarodejník bol pohrúžený do myšlienok a zaujatý prácou. Chlapca si nevšimal. Miešal a miešal veľkou varechou v hrnci. Z hrnca vychádzaly pary. Starec šepkal akési zaklínadlo. Čelo mal svráštené a bledé. Brada mu padala až na zem ako biely ručník. Oči upieral sústredene do ohňa.

Ján Bibiján, ktorý prežil už všelijaké dobrodružstvá, pozeral bez strachu na veľkého čarodejníka. Ba zachcelo sa mu kopnúť do hrnca a prevrhnúť ho, pretože z neho vychádzal neznesiteľný zápach.

— Mirilajlaj, vyslobod' ma odtiaľto!

Hlas Jána Bibijána znel smelo a rozhodne. Prestrašil Mirilajlaja. Starec sa obrátil, oči mu sršaly hnevom.

— Ján Bibiján, si môj zajatec! Nenaučil si sa z veľkej knihy múdrosti, že človek sa musí zachrániť vlastným úsilím?

Mirilajlaj vstal a vyrástol do takej výšky, že keď mu chcel chlapec pozrieť do očí, musel si stať na prsty.

— Ján Bibiján, uvarím ťa v hrnci. Vyjdeš z neho ako para.

Ale čarodej zbadal vedľa chlapca čiernu yranu. Iba potom, keď odletela, vystrel po ňom ruku. Roztvoril prsty, aby ho schmatol.

Chlapec odskočil. Zpopod pazuchy vytiahol čertov chvost a hrozivo ho zdvihol.

A tu sa veľký čarodejník Mirilajlaj začal zmenšovať, až bol drobnejší ako Ján Bibiján. Tvár sa mu od strachu vykrivila. Oči vypleštil. Zuby mu drkotaly.

— Milosť, milosť! — volal žalostivo. — Zmiluj sa nado mnou, Ján Bibiján!

Oheň zhasol. Para sa prestala kúdoliť z hrnca. Miesto nej so strašným sykotom vyplazily sa tri ohromné vretenice. Rýchle sa stratily v burine.

— Vyveď ma odtiaľto! — zvolal chlapec. — Vyveď ma odtiaľto!

Zdvihol chvost nad hlavu prestrašeného Mirilajlaja.

— Nebi ma, zadrž ruku, Ján Bibiján! Zlo, ktoré spôsobíš mne, bude dva razy horšie pre teba. Keď

ma zabiješ, zamknú sa všetky dvere, vyschnú všetky vody a táto zelená hora sa zmení na púšť. Zahynieš od hladu a od smädu. Nijaká sila ťa odtiaľto nevyslobodí. Schovaj čertov chvost a pomôžem ti.

Chlapec skryl zasa pod pazuchu chvost. Mirilajlaj začal rásť. O chvíľu bol ako obyčajný človek.

— Vyveď ma odtiaľto, — zavelil Ján Bibiján.

— Ján Bibiján, — riekol veľký čarodejník Mirilajlaj. — Máš čertov chvost, v ktorom sa skrýva strašná sila. Má veľkú moc nad čarodejníkmi. Tu ti chvost prináša moc. Ale na hornom svete, medzi ľuďmi, prinesie ti len nešťastie. Daj ho mne! Vyvediem ťa ztadeto!

Ján Bibiján sa zamyslel. Túžil po slobode. Mohol sa vykúpiť čertovým chvostom. Za čertov chvost by získal všetko stratené. Prečo by ho nedal? Dobré.

Ale keď zbadal, ako Mirilajlaj ľstivo pozerá zpod veľkých obŕv, zhrozil sa.

— Nie, nikdy ho nedám! — zaumienil si. — Presvedčil som sa, akú silu má čertov chvost v tomto kráľovstve čarov. Nemôžem sa bez neho zaobiť.

— Chytro sa rozhodni! — súril čarodejník. Zdvihol ruky a zakričal:

— Ú-ú-ú-ú...

Hora zašumela, zašuchotala a vo všetkých kútoch zjavovali sa ľudkovia v pestrých šatách. Shromaždili

sa okolo čarodejníka a okolo Jána Bibijána. Naplnili celú horu. Mlčali a čakali na ďalšie rozkazy.

— Rebrík, — rozkázal Mirilajlaj, — prineste rebrík!

Ľudkovia sa stratili v hore. Čoskoro však doteperili taký rebrík, že mu nebolo vidieť druhého konca.

— Postavte ho! — rozkázal Mirilajlaj.

Ľudkovia sa prilepili k rebríku ako mravce a začali ho rýchle dvíhať. Jeden koniec zapreli do zeme a druhý sa stratil vo výške.

— Po tomto rebríku vyjdeš na biely svet, — povedal Mirilajlaj chlapcovi. — Pôjdeš po ňom deväť dní. Daj čertov chvost a šťastlivú cestu!

— Nie, — zavrtil hlavou Ján Bibiján, — keď vyjdem hore, pustím ti chvost dolu.

— S čertovým chvostom ťa nepustím po rebríku, — riekol tvrdo Mirilajlaj.

— Teda ma vypevď hore! Na poslednej priečke ti ho dám.

— Starý som, nemôžem liezť po rebríku, — povedal smutne Mirilajlaj.

Keď chlapec videl, že postavili rebrík, vytiahol čertov chvost a rozhonal sa na všetky strany.

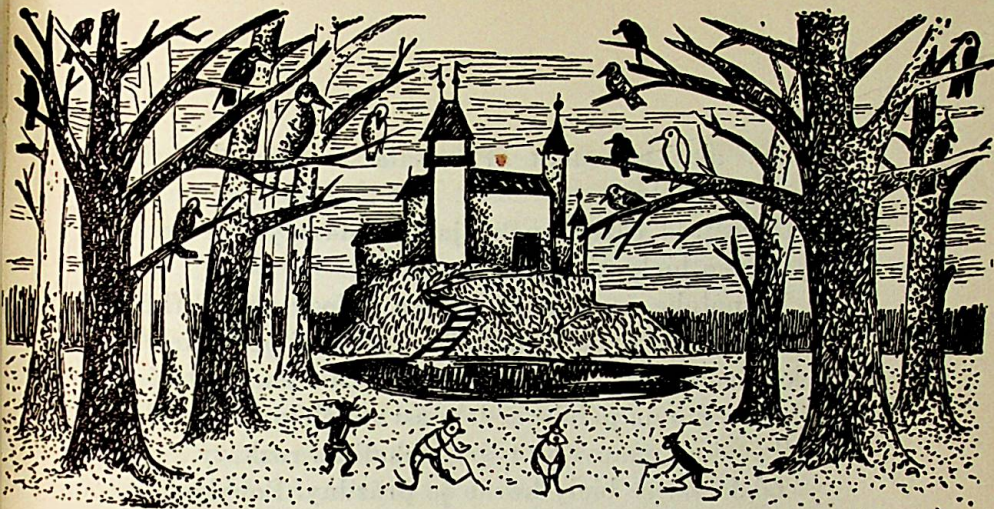
Ľudkovia začali pišťať a utekať. Tí, čo boli na rebríku, popadali na zem ako hrušky. Veľký čarodejník sa zasa scvrkol. Bol menší ako Ján Bibiján.

Ján Bibiján začal hneď vystupovať po rebríku. Lie-

zol rýchle ako mačka. Onedlho bol tak vysoko, že svet pod ním sa stratil. Ale nedoviedel ani na horný koniec rebríka. Skryl chvost a sadol si, aby si odpočinul.

Len čo schoval chvost, začul pod sebou šum a krik. Rebrík sa zakolísal a začal padať. Ján Bibiján rútil sa do strašnej hĺbky.

— Kvá-kvá-kvá! — zavolal, spomenúc si na vranu. Čierny vták priletel a vzal ho na svoje krídla.

ŽELEZNÁ HORA

Chytil sa pevne vrany a začal jej vrúcne ďakovať. Vrana sa k nemu obrátila. Naznačila mu, aby mlčal.

Vletela do belasej hmly, ktorá sa podobala dymu. Zprvu nevidel okolo seba ničoho. Ohromný rebrík sa mu stratil z dohľadu. I hora a široké priestranstvo, ktoré videl pod sebou, keď liezol po rebríku, zmizly. K jeho ušiam neprenikal nijaký zvuk. Všade bolo meravé ticho, ktoré mu naháňalo hrôzu. Chcel sa spýtať vrany, kam ho nesie, no nesmel rozprávať. Len vedomie, že vrana ho už toľko ráz zachránila, mu dodávalo nádej. Odrazu sa okolo nich vyjasnilo. Belasá hmla ostala ďaleko za nimi. Vznášali sa nad veľkým jazerom bez konca-kraja. Voda v jazere bola

tmavá ako atrament. Plieskala a obrovské vlny strašne hučaly.

Uprostred rozbúreného jazera plávaly dva korábky: jeden biely, druhý červený.

Na palube červeného korába bolo vidieť veľkého čarodejníka Mirilajlaja. Sedel v mäkkej pohovke. Ďalekohľadom sledoval vrana, čo niesla Jána Bibijána. Okolo neho na palube sedelo asi sto človečikov. Hľadeli svojmu pánovi do tváre, čakali na rozkazy.

Zdalo sa, že biely koráb je prázdny. Pohyboval sa bez cieľa. Nik ho nevedol, kolísal sa na vlnách so strany na stranu. Zavše sa medzi vlnami stratil a opäť sa vynoril. Čierna vrana zamierila k bielemu korábu. Sosadla na palubu i so svojím nákladom. Len čo sa chlapec postavil na nohy, zbadal, že Mirilajlaj zacielen naň ďalekohľadom. Vlny sa rozbúrily ešte väčšmi a začaly rásť, až sa napokon podobaly čiernym vrchom. So strašným hukotom rútily sa na biely koráb.

— Neboj sa, — preriekla vrana. — Kým máš pri sebe čertov chvost, nič sa ti nestane!

Vzlietla a zanechala Jána Bibijána samotného. Koráb bol pustý. Vlny sa začaly s ním hrať ako s trieskou. Čierna voda plieskala a zalievala ho. I Jánovi Bibijánovi premočila háby. Vyzliekol si šaty a schoval ich do skrinky, kde nemohla voda. Čertov chvost zaviazal starostlivo do košele.

A tu zpod paluby vyskočilo asi sto malých ľudí. Jedni obkolesili chlapca, druhí sa rozbehli ku skrinke. Chceli sa zmocniť šiat.

— Najprv vezmite chvost, — skríkol ktorýsi z Mirilajlajových sluhov.

Ján Bibiján strípól. Pochopil, že ľudkovia prišli preto, aby mu ukradli čarodejný chvost. Odsotil niekoľkých, iných preskočil a schytil košeľu. Rýchle vytiahol čertov chvost a zahnal sa na nich. Prestrašene sa rozbehli. Začali pišťať a bedákať. Hádzali sa do jazera, padali ako mŕtvi na dno korába, alebo mizli v škárach ako myšky.

Šľahol chvostom nad rozbúrenými vodami. Utíchly ako na rozkaz. Potom pohrozil chvostom smerom na červený koráb. Mirilajlaj vypustil z rúk ďalekohľad a sošmykol sa s kresla na zem.

— Zľutuj sa nado mnou! — zvolal prosebne a natiahol ruky k bielemu korábu. — Schovaj čertov chvost a povedz, čo chceš!

— Vyveď ma najprv z toho mútneho jazera, — skríkol chlapec, — potom ti poviem, čo urobím.

Čarodejník si stal a spravil akési znamenie nad vodou. Oba koráby začaly hneď plávať rovnakým smerom. Plávaly ticho a pokojne. O chvíľu bolo vidieť breh. Koráby pri ňom zastaly. Ján Bibiján rýchle skočil na piesok a rozbehol sa k červenému korábu.

Aj Mirilajlaj vyskočil na piesok. Klesol na kolená.

Ludkovia, čo boli okolo neho, sa začali gúľať ako lopty a padali s paluby na piesok k nohám svojho veliteľa, veľkého čarodejníka.

— Vstaňte! — rozkázal Ján Bibiján.

Mirilajlaj sa vystrel. Vstali i jeho malí sluhovia, vyľakaní a roztrasení.

— Schovaj čertov chvost a mlč! — prosil Mirilajlaj. — Tu sa začína kráľovstvo veľkého mlčania. Tu je každé slovo zbytočné. Tu pracuje len myseľ. V tejto veľkej tísine možno vyhútať plán záchrany alebo večnej záhuby. Pod' so mnou a rozmýšľaj, či mi dáš čertov chvost, aby si sa zachránil. Ak mi ho nedáš, budeš sa večne túlať v kráľovstve mlčania. Nikdy neuvidíš zemský svet. Nebudeš vychádzať z trápenia. Schovaj čertov chvost a pod' so mnou!

Mirilajlaj dal svojim sluhom znamenie, aby sa stratili. Keď zmizli, povedal chlapcovi:

— Pod' za mnou!

Ján Bibiján vykročil za ním.

O chvíľu sa pred nimi zjavila veľká suchá hora. Čudesné stromy vystieraly tu dohora suché konáre ako ruky.

Keď vošli do hory, Ján Bibiján videl, že všetky stromy sú železné. Na chodníku pod nohami truštali železné piesok.

Najstrašnejšie bolo, že na železných stromoch sede-

ly železné vtáky, mlčanlivé a nehybné. Len ich smutné oči vyzeraly, ako by chcely niečo povedať.

Chlapec kráčaľ za Mirilajlajom ako vo sne, ako omámený. Nechcelo sa mu rozprávať. Spomínal na všetko, čo zažil. Keď sa mu v pamäti zjavil obraz jeho milej matky, ktorá ho tak veľmi ľúbila, hlboko si vzdychol. Vzdych zasiahol ani tichý vánok železné vetvičky. Smutne zašumely sťa struny husieľ.

Pohrúžený do myšlienok, spustil ruky. Išiel ako očarený. Keď pozrel pred seba, videl, že sa Mirilajlaj vzdialil. Vykračoval dlhými krokmi. Postava mu vzrástla, že bol ako obor.

— Stoj! — vykrikol Ján Bibiján a zdvihol ruku s čertovým chvostom.

Mirilajlaj zastal a zmenšil sa. Nebol o nič vyšší ako chlapec.

Pohľad smutných vtákov na železných stromoch Jána Bibijána trápil. Zachcelo sa mu rozhýbať ich. Udreľ chvostom po jednom kmeni. Horou sa rozniešol tichý, smutný ston.

Vtom sa zjavil pred ním železný palác, ozrutná tmavá budova bez oblokov.

Mirilajlaj pustil sa rovno po schodoch k ťažkým železným dverám.

Otvorila ich pred ním akási neviditeľná sila. Chlapec s úžasom pozoroval, ako sa s veľkým hrmotom zatvorily za Mirilajlajom.

Ostal vonku a Mirilajlaj bol v paláci.

LU-LU

Ked' sa ťažké železné dvere s treskotom zatvorily, pochopil, že Mirilajlaj ho zasa oklamal.

Nad železnou horou sa zjavilo mračno. Prihrmela strašná búrka. Železné stromy sa smutne rozzvučaly. Nehybné vtáky na konároch zapišťaly a zaplakaly takými žalostnými hlasmi, že chlapcovi vstávaly vlasy. Šlahaly oslepujúce blesky, pretínaly mračná. Všetko sa triaslo. Železný palác zunel ako zvon. Zápäť nasledoval prívál dažďa. Schody pred Jánom Bibijánom sa rozkolísaly. Pustily sa do bláznivého tanca. Vyhodily ho so strašnou silou na železný piesok. Spustil sa lejak a začal všetko rýchle zatápať.

Ján Bibiján hľadal miesto, kde by sa skryl. Ale

mračno, ktoré viselo nad ním, prekážalo mu nájsť cestu. Zavše vrazil do stromu. Padol a zasa vstal. Voda, ako obrovská rieka, všetko zalievala. Dunivo rástla a keď mu bola po krk, podrazila mu nohy a začala ho bláznivo unášať. A tu si chlapec spomenul na čertov chvost. Chytro ho vytiahol zpod pazuchy. Mlátil ním po mútnej vode a po stromoch.

Mračno sa rozplynulo, rozjasnilo sa. Železný palác zmizol. Stratila sa i cestička. Ján Bibiján vykročil voslep.

A tu mu cestu skrížila obrovská vretenica. Plazila sa k nemu, ovinula sa mu okolo nôh a otočila si hlavu okolo jeho ruky, v ktorej držal čertov chvost. Ukrutne ju stískala, aby chvost pustil, ba rozškľabila i papuľu, aby ho uhryzla.

Ján Bibiján prežil už veľa strašných chvíľ. Nezľakol sa ani vretenice. Udrel ju čertovým chvostom. Vretenica mu odkväcla s ruky a odplazila sa po železnom piesku do hory. Prenasledoval ju. Bil ju čertovým chvostom, až zem dunela. Keď už nevedela, kde sa podieť, zjavil sa železný palác. Ona hybaj na schody! Tu natoľko stenkla, že sa pretiahla kľúčovou dierkou.

Chlapec sa nasrdil. Dotiaľ mlátil chvostom železné dvere, kým sa s veľkým treskom neotvorily. Z paláca sa ozval krik. Ján Bibiján vošiel, ale chvostom sa neprestal oháňať. Vretenica sa zrazu svinula do kľbka.

Premenila sa na Mirilajlaja, ale takého vysokého a veľkého, že mu chlapec siahla sotva po kolená.

— Ján Bibiján! — zvolal Mirilajlaj. — Daj mi čertov chvost a vyvediem ťa zo svojho začarovaného kráľovstva!

— Klameš! — vykrikol chlapec a šľahal Mirilajlaja chvostom. Mirilajlaj sa zmenšil a bol nižší ako Ján Bibiján.

— Nebi ma! — prosil čarodej. — Nebi ma, lebo rany od čertovho chvosta sa nikdy nezahoja. Potom ťa budem väzniť naveky. Premním ťa na železného vtáka a prikujem na niektorú vetvu ako tých, čo ich vidíš okolo seba.

Keď toto Mirilajlaj dopovedal, vošiel do iných dverí a pripľasol ich za sebou.

Ján Bibiján sa rozbehol za ním, ale práve keď chcel čertovým chvostom udrieť i tieto dvere, počuť Mirilajlaja svolávať svojich malých sluhov.

Hop-cup, cupy-dupy, a naplnila sa nimi celá izba, celý palác, celá hora.

Shromaždili sa okolo veľkého čarodejníka a čakali na rozkazy. Vpredu stál ich vodca. Na hlave mal dlhé pero s tromi očami. Oči sa obracaly na všetky strany.

— Ľu-ľu, — povedal panovačne Mirilajlaj, — Ľu-ľu, ty, ktorý máš tri oči a vidíš tri razy viacej ako ostatní, ty, ktorí poznáš moje tajomstvá, rozkáž svo-

jim ľuďom, aby chytili Jána Bibijána a hodili ho do železnej vody! Nech sa aj on premení na železného vtáka. Potom ho prikujte na večné časy na daktorú vetvu. Ale majte sa na pozore pred čertovým chvostom!

— Najprv ho omámim vôňou bylín, — povedal Ľu-ľu, — potom mu vezmem čertov chvost a hodím ho do železnej vody.

— Chodť, — povedal Mirilajlaj a zdvihol ruku.

Trpaslíci sa stratili.

Ján Bibiján odstúpil od dverí a zastal v prázdnej sieni, pripravený na obranu.

Raz-dva stál pred ním malý Ľu-ľu, v pestrom odeve, s tromi očami na pere. Usmieval sa a bol milý. V ruke držal neznámy kvietok. Poklonil sa pred chlapcom a povedal:

— Ján Bibiján! Tebe, ktorý máš čertov chvost a nad nami moc, veľký čarodejník Mirilajlaj posielá tento kvietok. Ponúka prímerie a chce, aby ste sa spojili. Na znak súhlasu ovoňaj kvietok!

Ján Bibiján držal čertov chvost za chrbtom. Vedel, že ho Ľu-ľu klame. Vystrel ruku, ako by si chcel vziať kvietok, ale miesto neho pevne chytil Ľu-ľu za ruku a zdvihol chvost.

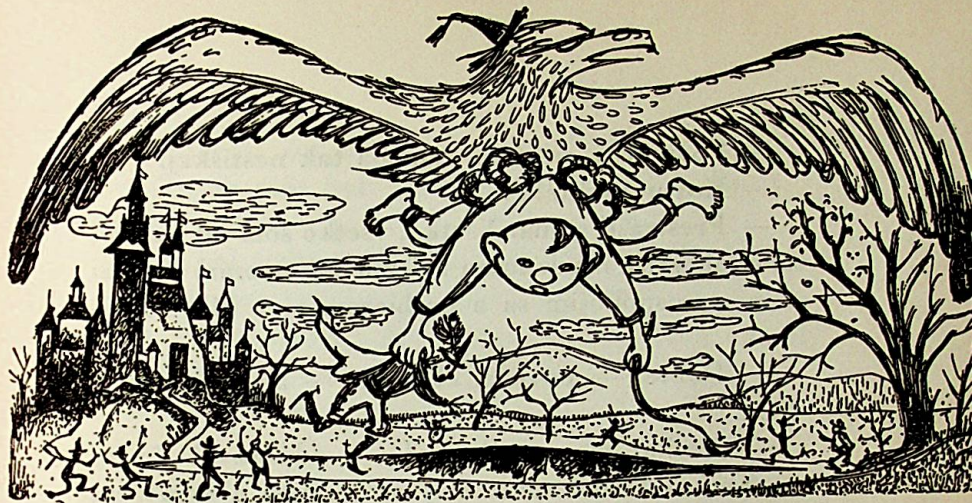
Ľu-ľu zvrešťal. Padol, ako by ho uštipli, ale Ján Bibiján ho postavil na nohy a poriadne ním zatriasol.

Zvonku sa ozvalo pišťanie a krik.

— Luľujkovia utekajte, kto kde môže, Ján Bibi-
ján chytil pohlavára!

— Mirilajlaj, zachráň sa! — volali iní.

Nastal veľký zmätok, potom všetko stíchlo.

LU-LUVO TAJOMSTVO

Lu-lu sa chcel silou mocou vytrhnúť Jánovi Bibijánovi z rúk, ale chlapec ho držal pevne a nepustil. Pokúšal sa od neho vyzvedieť tajomstvá, o ktorých rozprával Mirilajlaj. Kričal na neho a vyhrážal sa mu:

— Nehýb sa, lebo ťa zadusím!

Keď Lu-lu videl, že mu sily nestačia vydrapiť sa Jánovi Bibijánovi z rúk, pokúsil sa o to ľstou.

— Prosím ťa, pusť ma! Som len Mirilajlajov sluha. Čím ti môžem byť užitočný? Moje sily sú slabé, môj rozum je maličký.

— Povieš mi, ako možno odtiaľto vyjsť! — zvolal Ján Bibiján. — Ináč ťa nepustím!

— Poviem ti, poviem, len ma tak nestískaj!

— Hovor rýchle! . . .

— Prestrašil si ma. Všetko, všetko som od strachu zabudol. Pust' ma k tomu železnému stromu. Keď si sadnem, uspokojím sa a posbieram si v hlave myšlienky.

— Dobre, — povedal chlapec, — ale ťa ta zavediem.

— Nechaj ma samého ísť, — odporoval Ľu-ľu.

— Keď si blízko mňa, celý sa trasiem a nemôžem myslieť.

— Netáraj, Ľu-ľu! Pod' so mnou!

A viedol ho k označenému stromu.

— Nie k tomu, nie k tomu! — začal sa vrtieť Ľu-ľu. — K tomu druhému.

Chlapec vybadal, že Ľu-ľu ho zavádza. Akási neznáma príčina ho núti, aby sa vyhol stromu, na ktorý predtým ukázal. Pevne chytil Ľu-ľuhu za väzy a tiskal ho pred sebou.

Keď prišli k stromu, Ján Bibiján spozoroval pod kmeňom železnú prikrývočku. Na nej bol nápis: „Ľu-ľu, pohlavár ľuľuov. Sem nevstupuje nik iný, okrem neho.” Keď to Ján Bibiján čítal, Ľu-ľu začal čosi mrmlať, čomu chlapec nerozumel. Pri Ľu-ľuhu slovách sa začala prikrývočka dvíhať a Ľu-ľu sa pokúsil zmiznúť v akomsi otvore. Ján Bibiján ho zadržal a skríkol:

— Povedz, čo je tu!

— Tu je môj byt. Nebude sa ti páčiť vojsť na chvíľu?

Lu-ľu bol figliar, ale Ján Bibiján bol väčší.

— Ďakujem, nechce sa mi ísť ešte hlbšie do podzemia. Práve opačne: chcem sa ztadeto dostať.

— Cesta k záchrane vedie cez tento otvor, — povedal Lu-ľu a zasa mrmlal akési nesrozumiteľné slová.

Vtom vyletel z podzemia obrovský orol. Vysoko vzlietol, zakrúžil a pustil sa dolu. Zobol chlapca do hlavy a vzlietol s ním do výšin.

Ale chlapec nevypustil Lu-ľuhu z ruky. Vopchal si ho pod pazuchu, kde mal čertov chvost, a pokúšal sa lapiť orla za krk. Mocný vták ho držal v silných pazúroch a niesol ho ako pierko.

Keď už boli vysoko, Ján Bibiján cítil, že mu čosi lozí pod košeľou. To sa Lu-ľu v blízkosti čertovho chvosta zmenšil na veľkosť hmyzu.

Orol sa vznášal vo výške a Ján Bibiján hľadel dolu na širokú železnú horu. Po nej behali ľuľujkovia, pozerali hore a kričali.

— Mirilajlaj, pušť ho do jazera! — volali rozrastení. — Do jazera, do jazera!

Tieto výkriky prezradily chlapcovi, že orol nie je nik iný ako sám čarodejník. Opatrne siahol pod pazuchu a šľahol chvostom.

— Mirilajlaj, slož ma, lebo dostaneš, ako si nikdy nedostal.

Orol zašiekral od úžasu a strachu. Privrel pomaly krídla a zamieril dolu. Sosadol pred železným palácom a vyplašene vzlietol na strechu.

Chlapec pritisol Lu-ľuho pod pazuchu, aby mu neutiekol a sadol si na schody. Chcel si oddýchnuť.

Trpaslíci behali po hore a kričali:

— Schovávajúte sa, schovávajúte sa, Lu-ľu je ešte v jeho rukách.

Ján Bibiján schytil Lu-ľuho, hodil ho na zem, pristúpil ho a začal ho chvostiskom hľušiť.

— Všetko ti poviem, len schovaj ten čertov chvost!
— prosil Lu-ľu.

— Vstaň! — rozkázal mu Ján Bibiján.

Lu-ľu vstal a celý sa triasol.

— Vrav! — skríkol chlapec.

— Kým nosíš čertov chvost, sme pred tebou bezmocní. Pre nás by bolo šťastie, keby sme ti ho vzali. Toľko ráz sme sa o to pokúšali, ale naša námaha bola márna. Lepšie bude, keď odtiaľto odídeš aj s čertovým chvostom. Dosť sme sa už natriasli pred tebou. Ukážem ti cestu. Poviem ti, ako sa vyslobodíš. Mirilajlaj má tri ženy. Keď je vo svojom paláci, ženy mu upratujú, spievajú a zabávajú ho. Keď spí, stoja nad jeho hlavou a bdejú nad ním. Ukrýva ich tak, že ich premieňa na tri chlpy vo svojej brade. Jeden je že-

lezný, druhý zlatý a tretí strieborný. Železný chl p je najhoršia žena, škaredá a strašná, tá ťa môže zničiť. Zlatý chl p sa premení na ženu, ktorá je lepšia ako prvá, ale tá sa živí iba očami. Môže ťa pripraviť o zrak. Strieborný chl p je najlepšia žena. Má rada piesne. Povie ti, aby si jej spieval. Keď sa jej bude pieseň páčiť, zachráni ťa. Ak sa jej nebude páčiť, premení ťa na čiernu vranu. Keď vytrhneš chl py z Miralajovej brady a sviažeš ich do uzla, hneď sa premenia na ženy. Železný chl p môžeš vytrhnúť najľahšie, zlatý ťažšie a strieborný nemôžeš vytrhnúť, kým nevytrhneš prvé dva. Keď budeš ťahať a pretrhneš ho, vytečie ti krv a premeníš sa na večné veky na červíka. To je všetko, Ján Bibiján. Rob, čo chceš, len sa strať odtiaľto, lebo Mirilajlaj nás umučí.

Ľu-ľu dokončil a rozplakal sa.

— Teraz ma pušť, Ján Bibiján; pušť ma a ponáhľaj sa, aby si našiel Mirilajlaja! Odpočíva v paláci. Keď zazrie čertovský chvost, leží tri dni chorý a nemôže sa ani pohnúť.

— Si slobodný, Ľu-ľu, — povedal chlapec a pustil ho.

Čertovým chvostom dotkol sa dverí. Poslušne sa otvorily. Vošiel do paláca. Ako kráčal, stále sa ním oháňal. Prešiel cez mnohé dvere a izby, až napokon sa ocitol pred akousi jaskyňou. Tam ležal Mirilajlaj. Ján Bibiján sa vrhol na neho a lapil ho za bradu.

MIRILAJLAJOVE ŽENY

Ked' chytil Mirilajlaja za bradu, veľký čarodejník sa triasol, ako by ho prebudili z hlbokého spánku. Pokúsil sa vstať, ale nemohol. Otvoril naširoko oči. Chcel dačo povedať, ale nebolo počuť nijaký hlas.

Ján Bibiján mu rozhrnul bradu. Našiel tri chlpy, o ktorých rozprával Ľu-ľu. Schytil železný chl p a potiahol. Chlp zazvučal ako železná struna. Ostal mu v prstoch. Potom vytrhol zlatý chl p.

Už mal vytrhnúť len strieborný, ale Mirilajlaj začal kričať a hádzať sa. Vtom vypukol požiar. Obkľúčila ich obruč vysokých plameňov.

— Utekajme! — vykrikol Mirilajlaj. — Utekajme, Ľu-ľu zapálil palác. Zhoríme zaživa!

Čarodejník skočil na nohy. Chcel ujsť, ale chlapec

ho držal pevne za bradu. Keď ho čarodejník dotiahol až k plameňom, Ján Bibiján vytiahol čertov chvost a šibol ním. Plamene zhasly. Mirilajlaj klesol pred chlapcom na kolená a prosil:

— Pust' mi bradu, nevytrhni strieborný chl'p! Sľubujem ti, že tento-raz ťa vyvediem na zem.

Pretože ho čarodejník už veľa rás oklamal, tento-raz sa oklamať nedal. Našiel v jeho brade strieborný chl'p, pozorne si ho omotal okolo prsta a vytrhol ho.

Potom pustil čarodejníka a povedal:

— Choď do svojho železného paláca!

— Nepustím ťa, — povedal Mirilajlaj, — nemôžem zanechať svoje ženy. Veľmi sa nenávidia. Keď nebudem pri nich, jedna druhú znivočí.

— Ber sa rýchle do svojho paláca! — rozkázal Ján Bibiján. Zanechal čarodejníka a pohol sa železnou horou. Čarodejník sa rozbehol za ním. No Jána Bibijána prešla trpezlivosť. Milého Mirilajlaja začal chvostom obšívaj a naháňať po hore. Mirilajlaj behal ani zjašený. Chlapec sotva za ním stačil, ale keď ho dohonil, neostal mu dlžný. Mirilajlaj voľky-nevoľky musel do svojho paláca.

Ján Bibiján sa pustil sám do strašnej hory.

— Čo robiť? — myslel si. — Ak sviažem chlpy, možno ma tri Mirilajlajove ženy zničia. Skúsim ich premeniť na ženy jednu po druhej. Prvú, zlú, nepotrebujem, druhá by ma pripravila o zrak. Stretnem

sa len s treťou. Ak si zažiada, aby som jej spieval, budem jej spievať.

Vzal strieborný chlp a začal viazať uzol tak, ako mu povedal Lu-lu.

Vtom mu na ruku padla horúca kvapka. Obzrel sa. Na vetve železného stromu sedela jeho priateľka čierna vrana. Sedela nehybne a z očí jej tiekli slzy. Jedna z tých slz padla mu na ruku.

— Kvá-kvá-kvá! — zvolal chlapec. Vrana sa však nepohla, neotvorila zobák.

— Čierna vrana, moja verná priateľka, sestra, ktorá si mi pomáhala a ukazovala cestu, ohlás sa mi v tejto rozhodujúcej chvíľke! Porad' mi, čo robiť! Mám sviazať strieborný chlp?

Vrana zavrtela hlavou.

— Mám sviazať zlatý?

Vrana opäť tak.

— Sviazať železný?

Vrana prikývla.

Ján Bibiján veril čiernej vrane. Bez rozmýšľania sviazal železný chlp. Pred ním sa zjavila veľká, škaredá žena. Mala železné oči.

Keď zbadala Jána Bibijána, skríkla:

— Kto si? — Načiahla ruku a chcela ho chytiť.

Chlapec zdvihol čertov chvost a zvolal:

— Mlč!

Škaredá žena ustúpila. Od strachu sa triasla.

Vtedy Ján Bibiján zaviazal do uzla zlatý chlp. Zjavila sa pred ním tenká žena. Oči mala krotké. Sklonila sa, hlboko sa mu poklonila a povedala:

— Kto si? Čo tu hľadáš?

— Som Ján Bibiján, majiteľ čertovho chvosta, Marilajajov zajatec.

— Čo chceš od nás? — spytovala sa chudá žena.

— Chcem sa vyslobodiť z vášho začarovaného kráľovstva. Chcem sa vrátiť na biely svet . . .

Ešte ani nedopovedal, a suchá žena sa blížila k nemu ako vretenica. Natiahla dlhé kostnaté prsty s ostrými nechtami a chlapcovi rovno do očí.

Ján Bibiján ju uderil chvostom po rukách. Zašiekala a prestrašene odstúpila. Potom mäkkým hlasom povedala:

— Chlapček, daj mi svoje oči! Jem ľudské oči, daj mi ich, vyvediem ťa odtiaľto!

— Moje oči sú z blata, — povedal Ján Bibiján. — Stratil som svoju hlavu a miesto nej nosím hlavu z blata. Neverím, že by ti chutily oči z blata.

Medzitým sviazal i strieborný chlp. Zjavila sa pred ním obdivuhodná krásavica. Na perách jej poihrával úsmev, jej oči žiarily ako najčistejšie nebo. Na lícach mala ľahké ružové obláčiky.

— Ach! — zvolala prekvapená, keď ho zbadala. Jej hlas znel sladko ako pieseň.

— Pozri len na ňu, ako sa mazne! — povedala chudá žena škaredej.

— A vypila by mu krv ako vretenica.

— Mlč, ty špata! — zahriakla ju krásavica.

Tri Mirilajlajove ženy sa začaly vadiť. Nenávidely sa. Preto ich Mirilajlaj nikdy nenechával osamote. Teraz mali príležitosť, vyliat si utajovanú zlosť a nenávisť. Tučná s chudou začaly krásavici trhať šaty a vlasy. Krásna sa pustila do plaču a kričala:

— Mirilajlaj, kde si, poď ma zachrániť! Ján Bibiján, či sa môžeš dívať, ako ma bijú?

Ján Bibiján vyobšívval chvostom obe škaredé ženy. Padly na zem a zmeravely.

— Ďakujem ti, — povedala krásavica, — zachránil si ma. Akú odmenu si žiadaš?

— Kráska, pomôž mi, vyslobod' ma na biely svet.

— Mnoho si žiadaš, chlapček! Ak chceš, aby som ťa vyslobodila, musíš mi zaspievať. Veľmi rada mám piesne. Keď sa mi bude tvoja pieseň páčiť, zachránim ťa.

Krásavica sa oprela o železný strom a uprela na neho oči.

— Čakám, — povedala veliteľsky.

Ján Bibiján, očarený jej krásou, zastal pred ňou v rozpakoch. Hruď mu naplnila neznáma sila a začal spievať.

SILA PIESNE

Len čo otvoril ústa, hrud' sa mu naplnila akýmsi teplom a srdce mu zatúžilo po bielom svete. V duši sa prebudily spomienky na rodné mestečko. Spomínal na krásne vršky nad mestom, na šire polia, na riekú, čo ich zvlažovala. Videl v duchu rodný kraj, kde jeho oči prvý raz uzrely svetlo sveta. Tam vyrastal a hrával sa so svojimi druhmi.

A pri tých spomienkach mihla sa mu myslou trpiateľská a milá tvár matky, smutné oči, ktoré tak dobrotivo na neho hľadievaly. Otvoril ústa a spieval.

„Matka, matka, čo smútiš za mnou. Tvoje dieťa plače za tebou, chce sa vrátiť k tebe . . .”

Potom si spomenul i na svojho dobrého, pra-

covitého otca, na jeho múdre rady, na jeho starosti a trápenia.

V duši sa mu rodily pekné, nežné slová, plné smútku a roztúženia. Sladký a jasný hlas niesol sa po zakliatej hore. Železné buky sa rozozvučaly. Večne nehybné vtáky zatrepotaly krídlami a obrátili k nemu hlavičky.

Zbadal to a jeho pieseň znežnela, zosmutnela a ešte viac sa naplnila túžbou po slobode.

Krásavica pozerala na neho najprv s výsmechom. Pomaly zväžnela. Belasé oči jej zosmutnely. Nežne ich uprela na Jána Bibijána a neočakávane sa z nich vyronily slzy.

Z prs sa jej vydral vzdych.

Chlapec spieval ďalej. Čoraz krajšie, mocnejšie a smelšie.

Pokročil dopredu, složil si ruky na prsia a takto v piesni krásavicu oslovil:

— Ty podivná krásavica, v твоjich rukách leží môj osud. Zachráň ma a pomôž mi vrátiť sa do biednej chalúčky, k matke, ako jar pomáha vtáčikom vrátiť sa do hniezd!

Ján Bibiján spozoroval, že kráska hlboko vzdychla. Zdvihla ruku. Vtáci, ktorí sedeli na bukoch, vzlietli. Veselo zaštebotali a zatrepotali krídlami. Usadili sa na stromoch v blízkosti Jána Bibijána a krásy.

Železnou horou zavial vetrík. Na vetvách naskočily puky. Puky sa rozvily. Vypučalo listie. Hora sa roz-zelenala. Ozval sa radostný spev vtákov. V diali zurčaly horské bystriny.

Ján Bibiján spieval tak rozcítene, že kráska sa roz-plakala. Vstala, priblížila sa k nemu a bozkala ho na čelo.

— Tvoja pieseň mi rozohrjala srdce, — povedala krásavica. — Som Mirilajlajova zajatkyňa. Som otrokyňa ako ty. Tvoja pieseň zobudila vo mne túžbu po slobode. Pomôžem ti, ale i ty pomôž mne.

Po týchto slovách vystrela ruku a zvolala:

— Ija, Ija!

Z hory zaznel veselý hlas. Ozval sa šum krídel. Pred nimi sosadla čierna vrana.

— Ija, moja sestrička, — povedala kráska, — blíži sa koniec našej poroby! Čoskoro budeme slobodné. Zaved' chlapca k prameňu života a čakajte ma tam!

— Pod' za mnou! — povedala vrana chlapcovi.

Ján Bibiján sa pobral za ňou.

Po železnej hore ani stopy. Premenila sa na sviežu zelenú horu. Lipy, buky a brezy sa rozzelenely ako na jar. Železný piesok zmizol. Miesto neho boli tu poľany, plnučičké-plné kvetov. Horami a lúkami pre-tekaly čisté bystriny.

Keď vošli do hory, vrana sa obrátila a povedala:

— Ty si náš záchranca. Nestrácaj nádej, buď však

opatrný! Mirilajlaj je ťažko chorý. Čoskoro umrie a my budeme slobodní.

Ján Bibiján si siahol pod pazuchu, aby sa presvedčil, či má ešte čertov chvost.

O chvíľu sa zjavila pred nimi obrovská skala, pokrytá machom. Zpod nej vyvierala bystrá, priehľadná voda. Okolo prameňa bolo plno kvetov.

Medzi kvetmi chodil sklonený Ľu-ľu a čosi hľadal.

Keď zbadal chlapca, dal sa na útek. Ale Ján Bibiján vytiahol čertov chvost a zvolal:

— Stoj!

Keď vrana videla čo sa robí, vzlietla na skalú a vykrikla:

— Ján Bibiján, chráň sa!

Chlapec sa poobzeral a zbadal, že za skalou sa mihla postava.

Prestrašený Ľu-ľu zastal pred ním.

— Nehľadám nič, nič nehľadám! — povedal.

— Nie, ty hľadáš voľačo.. Čo hľadáš, povedz! — rozkazoval Ján Bibiján a zdvihol čertov chvost.

— Mirilajlaj je chorý. Hľadám bylinu života. Rastie len okolo tejto studničky. Ak mu ju nedonesiem, umrie.

— Kto sa skryl tamto za skalou? Nie si sám, Ľu-ľu. Luháš! Nebol to Mirilajlaj? Povedz, lebo ťa udriem!

Ľu-ľu sa začal triasť a klesol pred chlapcom na kolená.

— Nebi ma! Máš pravdu, nie som sám. Je tu škaredá a zlá Mirilajlajova žena. Mirilajlaj ju poslal, aby skántrila krásavicu, ktorá príde sem. Priniesla jedovaté bylinky, ktoré chce vsypať do studničky. Nepite z nej!

— Choď, Lu-ľu! — rozkázal Ján Bibiján.

Lu-ľu sa poobzeral a bežal preč, čo mu sily stačily.

Ján Bibiján nazrel za skalú. Tam čupela za stromom Mirilajlajova žena. Zaškúlila na neho zelenými očami.

MIRILAJLAJOVA SMŤ

Keď Ján Bibiján vytrhol tri chlpy z čarodejníkovej brady, Mirilajlaj znehybnel. Sily ho opustily. Jeho zaklínania neúčinkovali a rozkazy sa neplnily.

Chlapecova pieseň vyslobodila z moci čarodeja krásnu zajatkyňu.

Kam sa však podela?

Ján Bibiján sa poobzeral a čakal na jej návrat. Keď uvidel škaredú ženu, ktorá na neho gánila zpoza skaly, vrátil sa. Škaredá žena popošla za ním.

Sadol si k studničke na kameň a zamyslel sa. Čakal krásavicu. Jej slová mu dodaly nádeje, ale trpezlivosť ho už opúšťala. Túžba vyslobodiť sa z tohto začarovaného kráľovstva mu rozpaľovala dušu.

So sklonenou hlavou sedel pri studničke a rozmýšľal. Odrazu sa mihol pred ním tieň. Zdvihol hlavu. Videl škaredú ženu, ako sa k nemu ticho prikráda, aby mu ublížila.

Rýchle jej šplachol do tváre vodu z prameňa. Zaškriekala a premenila sa na žabu. Začala skákať k vode. Ján Bibiján do nej kopol. Odletela ďaleko, padla na kameň a pukla. Vytiekla z nej zelená, nepríjemne zapáchajúca tekutina. Na mieste, kde sa tekutina rozliala, začala rásť vysoká zelina. Ján Bibiján ju poznal, bol to tabak.

Vtom sa zjavila i druhá Mirilajlajova žena. Nebola ani škaredá ani pekná, ale mala zlý pohľad. Roztiahla akúsi sieť a chcela ju hodiť na Jána Bibijána. Opäť sa zohol, načrel rukou vody a šplachol žene do tváre. Žena sa premenila na vretenicu. Vypľazila jazyk a zlostne zasýčala. Nezľakol sa jej, schytil kameň a rozmľiaždil jej hlavu. Vytiekla z nej žltá tekutina. Tam, kde sa rozliala, začali rásť jedovaté huby.

Horou sa ozvala pieseň. Znela veselo a živo. Zaznievala stále jasnejšie, zreteľnejšie.

To sa krásavica hlásila spevom. Prichádzala v pekných bielych šatách. Plavé vlasy splývaly jej až po zem, na hlave mala veniec z bielych ruží. V ruke držala kytičku zo zdravca* a bazičky.

* Zdravec je rastlina, ktorá veľmi pekne vonia. Bez nej sa neminie v Bulharsku nijaká ľudová slávnosť.

Keď zbadala chlapca, prestala spievať a usmiala sa na neho. Namočila kytičku do studničky a začala všetko okolo seba kropiť.

Vtáčiky, čo sedely na strome, slietly na zem a premenily sa na deti, chlapcov i dievčence.

— Mlč a pod' za mnou! — kázala kráska chlapcovi. Zo širokého rukáva vytiahla džbán, naplnila ho vodou z prameňa a pohla sa.

Ján Bibiján vykročil za ňou a za ním všetci chlapci a dievčence, čo doteraz boli vtáčikmi. Spievali si podivnú pieseň.

Krásavica kráčala vpredu. Namáčala kytičku do džbána so živou vodou a kropila okolo seba horu. Všetky vtáčiky, ktoré boly v hore, premieňaly sa na deti, vraďovali sa do sprievodu a spievaly s ostatnými.

Hora sa rozjasnila a rozveselila. Radosť bolo prechádzať cez ňu. Šli dlho, a kade kráčali, všetko ožívalo.

Konečne sa zjavil pred nimi tmavý, železný Mirilajlajov palác. Stál opustený, strašný, chladný. Krásavica zastala pred dverami a pokropila ich živou vodou. Dvere sa otvorily.

Ján Bibiján s kráskou vošiel. Ostatní ostali vonku. Krásavica kropila vodou železné steny. Pod kvapkami živej vody sa rúcaly a odkrývaly sieň za sieňou.

Zrazu pred nimi všetko zmizlo a zjavil sa ozrutný most ponad vysokú priepasť. Viedol k jaskyni na vrchu nedostupných skál.

Krásavica a chlapec vkročili na most a čoskoro zastali pred jaskyňou. Krásavica pokropila vchod živou vodou. Kamene sa rozostúpily a odkryly druhú sieň. Prostred nej stála posteľ a na nej ležal Mirilajlaj.

Keď Mirilajlaj zočil chlapca s krásavicou, vystrel ruky a začal mrmlať slová kliatby. Pohyboval perami, ale nebolo počuť ani hlások. Krásavica namočila kytičku do džbána a pokropila Mirilajlaja.

Veľký čarodejník sa premenil na obrovské vrece. Ján Bibiján kopol doň. Prasklo a vytiekla z neho žltkastá tekutina so silným liehovým zápachom.

Horou zaznelý slávnostné hlasy:

— Mirilajlaj umrel! Veľký čarodejník skončil! Je koniec čarom!

Slávnostné hlasy sa niesly ako ozvena tisícich vodopádov.

Krásavica sa obrátila a povedala:

— Sme zachránení:

Vykročila na zpiatočnú cestu a chlapec za ňou. Vysoký most zmizol. Videli pred sebou nekonečnú rovnú cestu. Viedla krížom cez horu.

Keď prišli na cestu, zbadali po oboch stranách

malých ľuľujkov. Stáli ako nespočetné vojsko. Medzi nimi na ceste kľučal Ľu-ľu a plakal.

Keď ho krásavica zbadala, povedala:

— Ľu-ľu, ty plačeš? Hádám ti je ľúto veľkého čarodejníka?

— Nie preto, — odvetil Ľu-ľu. My sme kedysi boli usilovné mravce. Naše mravenišťia, s námahou vybudované, boli v zelených horách. Žily sme v nich šťastne, ale veľký čarodejník nás premenil na človečikov a spravil z nás svojich sluhov. On umrel, a my zostávame i ďalej zakliati na trpaslíkov, na nič nesúcich. Naše najvrúcnejšie želanie je stať sa zasa mravcami a vrátiť sa do svojich mravenísk!

Krásavica namočila kyticu do vody, vykročila medzi nich a širokým rozmachom ich kropila. Ľuľujkovia sa premenili na mravce, ktoré sa živo a radostne rozutekaly.

ZASA NA BIELOM SVETE

Ján Bibiján kráčal za kráskou. Pod jej kropáčom všetko sa menilo, všetko ožívalo. Železné stromy sa premenili na pekné duby a buky, rozzelenely sa a veselo šumely. Čierny železný piesok sa leskol ako zlato. Mŕtve železné úlomky sa menily na skaly, pokryté machom. Tmavé mraky, čo visely nad týmto začarovaným svetom, sa strácaly. Odkrývaly kusy belasého neba, na ktoré bolo radosť pozrieť.

Chlapec a krásavica šli a šli.

V diaľke na obzore videli belasé hmlisté hory. Na vrchoch sa jagal sneh.

A nad celým krajom žiarilo slnce.

— Hľa, náš svet, naša krajina! — zvolal Ján Bibi-

ján. Sklonil sa a bozkal krásavici ruku. — Ďakujem ti, moja záchrankyňa.

— Ja musím tebe ďakovať, — vravela ona. — Mužnosťou a chrabrosťou zachránil si aj mňa. Som tiež z tvojho sveta. Som dcéra kapitána. Volám sa Liana. Istej strašnej noci Mirilajlaj vyšiel z mora a uchwátil ma a moju sestru Iju. Mňa si vzal čarodejník za ženu a Iju premenil na čiernu vranu. Bože môj, kde je?

Krásavica sa zastavila, poobzerala sa okolo seba a zvolala:

— Ija, Ija!

Čierna vrana priletela a sadla si krásavici na plece. Lia namočila kyticu do živej vody a pokropila Iju.

Vrana sa premenila na pekné malé dievčatko, ktoré sa vrhlo sestre do náručia a od radosti sa rozplakalo.

— Milá sestra, pekná Liana! . . . Sme zachránené, sme zachránené! . . .

— Áno, milá Ija, raduj sa, teš sa!

Potom sa Ija obrátila k chlapcovi a cez slzy mu povedala:

— Ján Bibiján, vždy som bola s tebou. Usilovala som sa ti pomôcť. Ale čarodejníková sila ma zadržovala. Vždy ma trýznil, keď som ťa videla.

— Poďme, poďme! — súril Ján Bibiján, upiera-
júc oči na vzdialené hory.

Krásna Liana, Ján Bibiján a Ija sa zasa pohli do-
predu. Čoskoro vyšli na široké pole. Pred sebou vi-
deli veľkú rieku. Ale rieka bola mŕtva. Voda stála
v nej stvrdnutá ako železo, brehy boli bez života.
Na rieke trčala nehybná loďka so skamenelými
plavcami.

Za riekou sa rozprestierala široká živá zem. Videli
dediny, cesty, stáda na lúkach, roľníkov na poliach.
Počuli hlas zvona.

Ján Bibiján, Liana a malá Ija, držiac sa za ruky,
prešli cez mŕtvu rieku a vkročili na živú božiu zem.

Liana sa obrátila a pokropila rieku živou vodou.

Zažbľnkaly vlny, voda sa pohla, tiekla a šumela.
Loďka sa na vlnách zahojdala, mladí veslári ožili
a spievali:

— My sme námorníci mladí,
kapitán nás poslal päť,
aby sme mu jeho dcérku
Lianičku viezli späť.

Deva je to veľmi krásna,
krajšia nado všetky, hej.
Uchvátil ju krásou jatý,
neúprosný čarodej.

Keď Liana počula túto pieseň, ostala stáť. Srdce jej poskočilo od radosti, že na ňu nezabudli. Potom sa rozbehla k brehu a kývala na nich. Veslári zastavili loďku. Obrátili sa k nej. Deva spievala:

— Hľa, ja som, chlapci, Liana,
sladko mi zneje rodná reč.
Začrite veslá, prosím, hneď,
vezte ma ztade domov, preč!

Keď plavci počuli túto pieseň, zajasali a veslovali k brehu. Liana sa obrátila k chlapcovi. V očiach jej ihraly slzy.

— Sbohom, Ján Bibiján, loďka ma zavezie domov. I ty nájdeš ľahko cestu domov. Nikdy na teba nezabudnem!

— Vždy budem na teba spomínať, — povedala Ija.
— Keby si sa chcel stať námorníkom, príď k nám. Náš otec ťa vezme na svoju loď.

— Námorníkom? Chcem sa niečím stať, — povedal Ján Bibiján. Potom sa zamyslel a doložil: — Pekne je byť námorníkom. Ale najprv musím nájsť svoju hlavu a vidieť úbohých rodičov, ktorí smútia za mnou.

— Sbohom, Ján Bibiján! — lúčila sa Liana a skočila do loďky.

— Sbohom, Ján Bibiján, spomínaj aj na mňa! — zvolala Ija a nasledovala sestru.

Veslári začali veslami do vody. Loďka sa odlepila od brehu. Chlapec dlho sa díval za ňou. Liana a Ija mu kývaly, kým sa nestratily v diaľke.

Ján Bibiján ostal na pustom brehu sám. Nikde živej duše. Ale nebál sa. Bolo mu smutno za priateľkami. Nechcelo sa mu opustiť breh, kde sa rozlúčili. Sedel zronený na brehu rieky a plakal. V duši mu bolo teplo, svetlo a krásne. Slzy smývaly všetko zlo, čo sa v nej voľakedy zahniezdilo. Plač uľavil jeho tiesni.

Slnce pomaly zašlo, sotmelo sa. Od rieky zavial chlad. Ján Bibiján vstal. Vydal sa na cestu k vzdialeným horám.

Išiel cez široké pole. Všade ticho a pusto. V tráve sa črtal chodníček. Vykročil po ňom. Obloha bola obsypaná hviezdami. Ako dávno ich nevidel! Pozeral na ne a tešil sa z nich.

Vtom sa pred ním mihol akýsi tieň. Zastal a zostril pohľad. Vedľa chodníčka na veľkom kameni sa čosi hýbalo. Vták alebo človek?

— Kto je tam? — zvolal Ján Bibiján.

— Ja som, ja som! — odvetil ktosi trasľavým, prestrašeným hlasom.

Hlas bol známy. Kde ho len počul?

— Kto si? — spýtal sa ešte raz.

— Fit, tvoj najlepši priateľ.

— Fit, Fit, ty si to? — potešil sa. Čo tu robíš?

— Čakám ťa! Ach, odkedy ťa tu čakám! Teším sa, že ťa zasa vidím.

Ján Bibiján sa priblížil ku skale. Sedel tam naozaj Fit.

Priatelia si podali ruky.

STARÉ PRIATELSTVO

Chudák Fit! — pomyslel si Ján Bibiján, keď si dobre poobzeral priateľa.

Ľutoval ho, hoci mu Fit spôsobil veľa trpkých chvíľ. Bol vychudnutý, slabý, utrápený. Úbohá čierna figúrka, ba skôr nedohorená handra, vytiahnutá zo zapáleného smetiska. Rožky mal pokryté škaredými vriedkami, kožu vyrúcanú popolavou lišajou. Ustavične sa škrabkal. Nohy mal ako somárske kopytá. Boly na nich veľké mozole. Kde bol predtým chvost, mal nezahojenú ranu.

— Fit, ako to vyzeráš? — zvolal Ján Bibiján. — Čo sa ti stalo?

Čertíkovi vyskočily slzy, triasol sa, ako by mu bolo

zima. Chcel čosi povedať, ale zo sovretého hrdla nevyšiel ani hlások.

Jánovi Bibijánovi bolo ľúto starého priateľa; vľúdne sa mu prihovril:

— Neplač, Fit, upokoj sa. Veľa si vytrpel. I ja som mnoho trpel. Ale zvíťazil som a zachránil som sa. Nestrácaj nádej.

Čertík pozrel na Jána Bibijána tak smutne, že oči starého priateľa sa naplnily slzami.

— Ján Bibiján, — povedal po chvíľke Fit. — Keď som sa s tebou rozišiel a ty si odniesol môj chvost, stalo sa zo mňa najnešťastnejšie stvorenie na svete. Čerti mi uložili strašné tresty. Veštcí mnou opovrhovali a nenávideli ma. Robili mi všetko najhoršie. Horko-ťažko som im utiekol. Ale pre mňa trpel aj môj staručký otec. I teraz úbožiaka ukrutne trápia. Budú ho sužovať dovtedy, kým sa nevrátim, aby som si odpykal svoj trest . . . Nemôžem sa vrátiť, kým nenájdem svoj chvost. Dlho som sa túlal, dlho som ťa hľadal. Vedel som, že kým ho máš, si živý, a hoci budeš veľa trpieť, nezahynieš. Áno, vedel som, že si živý, ale nevedel som, kde si. Keď si mi vytrhol chvost, stratil som schopnosť stať sa neviditeľným, letieť ako vták, prenikať svetom ako vzduch. Stal sa zo mňa nešťastník. Jediná schopnosť, ktorá mi ostala, je, že sa môžem premeniť na žobráčika a prosiť ľudí o milosrdenstvo. Milosrdenstvo, dobročinnosť, ktorú

čerti najviacej nenávidia. Dokázali už, že ju takmer vykorenili z ľudských sŕdc. A hľa, pozri na mňa, zasa stojím pred tebou, starý môj priateľ. Stojím ako žobrák a prosím o milosť. Budeš taký veľkodušný a pomôžeš mi?

Fit sa znovu zadúšal slzami.

— Čo chceš odo mňa, Fit? Čím ti môžem pomôcť? Ako ťa vyslobodiť zo zúfalého polohovania?

— Vráť mi chvost, — prosil Fit.

— Ale moja hlava! Zabudol si, že si mi ju zamenil hlavou z blata? Ty chceš svoj chvost, ja chcem svoju hlavu.

— Kalčo žije. Chodí s tvojou hlavou. Stretol som ho. Kým som bez chvosta, nemám moci vrátiť ti hlavu.

— Fit, neklameš ma zasa? Nevyslali ťa znovu, aby si ma zavádzal a pôsobil mi ešte väčšie zlo? Neverím ti.

— Máš právo neveriť mi, tak podlo som zaobchádzal s tebou. Ale i ty si ma kruto potrestal.

— Ľutujem ťa, Fit, no nemôžem ti dať chvost skôr, kým nedostanem svoju hlavu.

Chlapec čiahol pod pazuchu, no veľmi sa zadivil, keď namiesto chvosta vytiahol kytičku, ktorou Liana striekala živú vodu. Pri rozlúčke mu ju nepozorovane strčila pod pazuchu. Kvietky na kytičke sa zatvorily. V každom bolo po kvapke vody života.

— To nie je môj chvost, — povedal Fit.

Jána Bibijána kytička potešila. Pripomenula mu Lianu a Iju.

— Len tak bez príčiny mi ju Liana nezanechala pod pazuchou, — pomyslel si.

Skryl kytičku a čiahol pod druhú pazuchu. Vytiahol čertov chvost.

— To je on, to je on! — zvýskol od radosti Fit.
— Prosím ťa, daj mi ho!

Ale Ján Bibiján ho znovu skryl.

— Daj mi chvostíček, vráť mi moc, — naliehal Fit.

— Najprv nájdime Kalča, — trval na svojom chlapci.

— Daj mi chvostíček, vráť mi moc, — naliehal Fit.
Len tak ti môžem vrátiť hlavu! Ak chceš, aby som ťa i ďalej poslúchal, vytrhni z neho chl. Kým ho budeš mať, budem tvoj otrok a sluha.

— Uvidíme, Fit. Teraz nájdime Kalča. Zvedavý som na svoju hlavu.

— Ale ja nemám sily, nevládzem chodiť. Máme pred sebou ďalekú cestu.

— Pôjdeme pomaly, Fit.

— Dobre, — súhlasil čertík a vzdychol.

— Kade? — spýtal sa chlapec.

— Na východ, — riekol Fit a vystrel ruku k obzoru, za ktorým kdesi ďaleko plávalo slnko.

Ján Bibiján nepovedal nič a pohol sa za ním. Dlho išli mlčky, bol už netrpezlivý. Chcel mať čím prv svoju hlavu. Vykračoval rezko. Keď po chvíli zastal, zbadal, že Fit zaostáva a sotva sa vlečie.

— Nevládzeš? — spýtal sa Fita.

— Nie . . .

Prehodil si Fita cez plece ako vrece. Držal ho však za ruky, aby mu nevzal chvost. Kráčal ešte rýchlejšie. Ani nepocítil, že dakoho nesie.

— Ako žije Kalčo?

— Nosí tvoju živú hlavu, ale telo má z blata. Neje, nepije, túla sa ako zviera po horách. Spí, leží a zasa sa túla. Tvoja hlava, ktorú nosí, stále myslí na teba. Keď mu vyschne telo, kúpe sa, aby sa osviežil, a zasa sa túla. Dažďa sa bojí, aby mu hlinené telo nerozmočil.

Chlapec nepovedal nič. Zamyslel sa a šiel ďalej.

Ráno prišli k veľkej rieke. Složil Fita:

— Odpočíňme si.

Ešte si ani nesadli, Fit radostne vyskočil.

— Pozri tam za tú chrasť!

Ján Bibiján zbystril zrak.

Za chrasťou sa vyzliekal chlapec. Chystal sa kúpať. Jána Bibijána zmrvila triaška, keď pozrel chlapcovi do tváre. Spoznal svoju podobu.

— Kalčo! — zašeptal Fitovi ticho do ucha.

— Kalčo! — prikývol Fit a položil si prst na ústa.

JÁN BIBIJÁN

NAŠIEL SVOJU HLAVU

Ked' Kalčovo hlinené telo vyschlo, hádzal sa do rieky, aby sa osviežil, lebo ináč sa pukal a rany, i keď z nich netiekla krv, ho bolely.

Ján Bibiján a Fit zvedavo pozorovali Kalča. Hlavu mal Bibijánovu, ale väčšmi si o ňu dbal. Vlasy mal učesané a uhladené, tvár čistú, umytú a peknú, oči spokojné a dobré.

— Hľa, naskytla sa ti príležitosť dostať svoju hlavu zpät, — povedal Fit. — Daj mi chvost, spravím všetko. Ponáhľaj sa, lebo Kalčo nebýva dlho vo vode! Bojí sa jej. Bojí sa, že sa rozmočí.

— Fit, sľúb, že ma neoklameš!

— Sľubujem! ...

Ján Bibiján vytiahol čertov chvost.

Fit siahol po ňom netrpezlivo rukou, ale Ján Bibiján povedal:

— Počkaj, najprv vytrhnem chlpa.

— Vytrhni, — súhlasil Fit.

Ján Bibiján vytrhol chlpa a podal chvost Fitovi.

Fit sa mal zújsť od radosti. Schytil chvost a prilepil ho na nezahojenú ranu.

Ako ho ta položil, hneď mu prirástol. I Fit sa celkom zmenil. Koža, pokrytá lišajami, sa zaleskla. oplesnené rožky sa očistily a postavily sa dohora. Oči mu veselo a ihravo zasvietily. Vyskočil a chcelo sa mu vykriknúť, ale Ján Bibiján mu zapchal ústa.

— Mlč, lebo nastrašíš Kalču!

— Ďakujem ti, tisíc ráz ti ďakujem. Zachránil si ma. Som z rodu čertov. Sotva by som sa ti odmenil dobrom, nebyť chlpa, čo si vytrhol z môjho chvosta...

V tej chvíľke zažblnkala voda. Kalčo sa hodil do rieky a spokojne plával.

— Rýchle sa vyzleč, — nakázal mu čertík.

Ján Bibiján shodil šaty, ale chlpa, ktorý vytrhol z čertovho chvosta, si zakosíil na ruku ako náramnicu. Báľ sa, aby mu ho Fit neukradol. Kytičku, ktorú mu zanechala Liana, pozorne položil pod šaty.

— Hotovo! — povedal ticho.

— Za mnou! — pokynul Fit a skočil do rieky.

Kalčo ich zbadal. Prestrašene zapišťal a pokúsil sa utiecť na druhý breh. Dve hlavy pozrely na seba.

Ale Fit chytil Kalča za nohu.

— Pust' ma, pust' ma! — volal Kalčo. Jaj, jaj, rozmočím sa, roztopím sa, utopím sa . . .

Kalčovo telo z blata začalo mäknúť. Kričal a prosil, aby ho pustili. Ján Bibiján cítil akúsi bolesť v krku. Hlava mu začala mäknúť.

Kalčova i Bibijánova hlava sa odlepily od tela.

Fit ich rýchle zamenil. Keď Ján Bibiján vyskočil z vody, mal už svoju vlastnú hlavu.

Ale Kalčo so svojou hlinenou hlavou ostal nehybný vo vode. Smutne pozeral na Jána Bibijána.

— Fit, rýchle ho vytiahni, rýchle, rýchle! — volal Ján Bibiján. Bolo mu ľúto Kalča, ktorý mu tak dlho dával pozor na jeho hlavu.

— Načo nám je, už ho nepotrebuje.

— Vytiahni ho! — rozkázal Ján Bibiján.

Fit objal nehybné Kalčovo telo a vyteperil ho na breh. Skydlo sa na trávnu. Ruky mal spustené vedľa tela, ale hlava sa obrátila k nemu a prosebne uprela na neho oči.

Ján Bibiján sa dovtípil, čo žiadajú Kalčove oči. Vzal rýchle kyticu, ktorú mu zanechala Liana a potriasol ju nad nehybným Kalčom. V kalichoch kvetov

boly ešte kvapky živej vody. Ako jemná hmla svlažily hlinenú figúru. Kalčo ožil. Vyskočil a objal Jána Bibijána. Oči sa mu naplnily slzami. Máčaly jeho tvár.

— Ďakujem ti, Ján Bibiján. Cítim vo svojich žilách krv a v tele život. Cítim tep svojho srdca. Ty si mi dal život. Ďakujem ti!

Ján Bibiján bol šťastlivý. Našiel svoju hlavu. Je zasa sám sebou. Znovu sa vrátil do života! Duša sa mu chvela radostným pocitom a jasala. Znovu videl svet a pochopil, koľko je v ňom krásy, ako pekne, ako sladko sa žije, keď človek nosí na krku svoju vlastnú hlavu.

Prešiel hranicu od zlého k dobrému. Prvý obraz, ktorý sa mu vynoril v pamäti, boli jeho rodičia. Zastúžil čím skorej ich nájsť.

Vrátil Fitovi chlp.

— Choď si svojou cestou, Fit! Naučil som sa rozoznávať dobro od zla a mám dosť sily boriť sa so zlom. Keď sa ešte raz pokúsiš ma zvädzať, vedz, že ťa premôžem a znova ti vytrhnem chvost! Povedz všetkým čertom vo vašom mračnom kráľovstve, že poviem ľuďom, kde je vaša slabina.

Fit od veľkej radosti schytil chlp, poklonil sa a zmizol.

Ján Bibiján a Kalčo ostali sami. Obrátili sa k východu. Neďaleko pred nimi sa týčila známa vysočina a tam na jej úpätí v zeleni sa belelo rodné mestečko.

Prostred neho sa týčila veža košola. Zvony sviatočne vyzváňaly. Ján Bibiján rozťahol ruky, ako by chcel objať svoj milý, rodný kraj a rozochvene zvolal:

— Mamička, mamička, idem, vraciam sa k vám!

Chytil Kalča a povedal mu:

— Poďme! . . .

— Ach, môj úbohý otec, hrnčiár, — vzdychol si Kalčo, — i ja sa vraciam k tebe! Budem ti pomocníkom a posilou v tvojej starobe.

A išli, kráčali do svojho rodného mestečka.

Podobizeň	7
Stretnutie s čertíkom	9
Prvá skúška	14
Rýchle priateľstvo —	
rýchle nepriateľstvo	20
Strašné zasadnutie	23
Zúfalí rodičia	27
Vrana rozpráva	30
Pomstime sa debnárovi	35
Hľadači pokladov	40
Ján Bibiján s hlinenou hlavou	44
Cigareta	51
V kráľovstve zla	55
Podivný sen	60
Kam sa dostal Ján Bibiján	64
Podivná kniha	69
K hornému svetu	73
Mirilajlaj	78
Železná hora	83
Lu-Lu	88
Lu-Luvo tajomstvo	93
Mirilajlajove ženy	98
Sila piesne	103
Mirilajlajova smrť	108
Zasa na bielom svete	113
Staré priateľstvo	119
Ján Bibiján našiel svoju hlavu	124

ELIN PELIN: JÁN BIBIJÁN

Rozprávka. Z bulharčiny preložila Júlia Stájková. Vydalo nakladateľstvo Práca v Bratislave v edícii Mládež. Ilustroval Jozef Ilečko. Vydanie prvé, vyšlo v októbri 1949. Vytlačila kníhtlačiareň Lev, p. p. k. n. s. v Ružomberku. Papier pridelo PIO výmerom č. 8614/49-II/1 z 10. 6. 1949.

Cena broš. Kčs 55.—, viaz. Kčs 75.—.